

Vaasan yliopisto
UNIVERSITY OF VAASA

Mirka Sihto

Saalistushinnoittelu toiminnan vapauden periaatteen näkökulmasta arvioituna

Laskentatoimen ja rahoituksen
akateeminen yksikkö
Pro gradu -tutkielma
Talousoikeus

Vaasa 2023

VAASAN YLIOPISTO**Laskentatoimen ja rahoituksen akateeminen yksikkö**

Tekijä:	Mirka Sihto		
Tutkielman nimi:	Saalistushinnoittelu toiminnan vapauden periaatteen näkökulmasta arvioituna		
Tutkinto:	Kauppatieteiden maisteri		
Oppiaine:	Talousoikeus		
Työn ohjaaja:	Mika Kärkkäinen		
Valmistumisvuosi:	2023	Sivumäärä:	78

TIIVISTELMÄ:

Tässä tutkielmassa tarkastellaan kilpailuoikeudellisten oikeusperiaatteiden ja lainsäädännön välistä rajapintaa sekä niiden vaikutuksia ja seurauksia toisiinsa. Tutkielman tutkimusmetodinä on oikeusdogmatiikka eli lainoppi, jolla tarkoitetaan oikeussäännösten systematisointia ja tulkitsemista. Tulkintalainoppia toteutetaan yhteensovittamalla ja tulkitsemalla voimassa olevaa kotimaista ja EU-oikeudellista kilpailulainsäädäntöä sekä kilpailuoikeudellisia yleisiä periaatteita. Tutkielmassa selvitetään, millaisia intressejä toiminnan vapauden periaate, jota voidaan pitää yhtenä keskeisimmistä kilpailuoikeudellisista periaatteista, muodostaa määräävässä markkina-asemassa olevalle elinkeinonharjoittajalle. Arvioitavana näin ollen on, miten toiminnan vapauden sisältyvät vapausperiaatteet elinkeinovapaus ja sopimusvapaus vaikuttavat yrityksen toimintaan. Lisäksi tutkielmassa tarkastellaan, milloin kyseisten vapausperiaatteiden nojalla sallitut ja oikeutetut yrityksen liiketoimenpiteet muuttuvat määräävän markkina-aseman väärinkäytöksi saalistushinnoittelun näkökulmasta.

Saalistushinnoittelulla tarkoitetaan menettelyä, jossa yritys syyllistyy kilpailulain 7 §:ssä kiellettyyn määräävän markkina-aseman väärinkäyttöön tarjoamalla hyödykkeitä kaupaksi alle tuotantokustannusten tarkoituksenaan estää kilpailijoiden alalle tulo tai karkottaa kilpailijat pois markkinoilta. Tämän jälkeen yritys pyrkii nostamaan hintatasoaan korvatakseen alihinnoittelusta aiheutuneet kustannukset. Kielletyn saalistushinnoittelun todentamisessa, kuten määräävän markkina-aseman väärinkäyttöarvioinnissa ylipäänsä, ydinkysymyksenä on arvioida, milloin määräävässä markkina-asemassa oleva yritys syyllistyy saalistushinnoitteluun ja missä tilanteissa on kyse sallitusta hintakilpailusta. Myös määräävässä markkina-asemassa olevalla yrityksellä on nimittäin oikeus suojella taloudellisia intressejään, joita toiminnan vapauden periaatteet ohjaavat. Määräävän markkina-aseman status mahdollistaa ainakin osittaisen vapautumisen kilpailupaineesta esimerkiksi hinnoittelun osalta. Samalla määräävä markkina-asema kuitenkin asettaa erityistä vastuuta ja velvollisuuksia markkinoiden toimivuuden ylläpitämisestä.

Tutkielmassa havaitaan, että taloustieteellisille näkökulmille ja mittareille annetaan kilpailulainsäädännössä paljon painoarvoa. Kilpailuoikeudellinen ja taloustieteellinen näkökulma saalistushinnoittelun todentamisesta eroavat kuitenkin merkittävästi toisistaan saalistushinnoittelun aiheuttamien kustannusten takaisinsaamisen osalta. Vaikka saalistushinnoittelun kilpailuoikeudellisessa toteennäyttämässä ei edellytetä saalistuksen aiheuttamien kustannusten takaisinsaamista, saalistushinnoittelun toteennäyttäminen on hankalaa, ja oikeuskäytäntöä on erityisesti Suomessa vähän. Määräävässä markkina-asemassa olevan yrityksen kilpailulainsäädännön vastaista alihinnoittelua voidaan myös pitää tietyissä tilanteissa saalistushinnoittelun sijaan oikeutettuna, jos yritys onnistuu esittämään menettelylleen hyväksyttävän oikeuttamisperusteen.

AVAINSANAT: määräävän markkina-aseman väärinkäyttö, saalistushinnoittelu, elinkeinovapaus, toiminnanvapaus, kilpailuoikeus, hintakilpailu, kohtuuton hinnoittelu, oikeuttamisperuste, tehokkuuspuolustus

Sisällys

1	Johdanto	6
1.1	Tutkimusaihe ja lähtökohdat	6
1.2	Tutkimuskysymykset ja -metodi	10
1.3	Tutkielman rajaus	13
2	Elinkeinotoimintaa ohjaavat kilpailuoikeudelliset oikeusperiaatteet	16
2.1	Kilpailulainsäädännön arvot ja tavoitteet	16
2.1.1	Kilpailulain tarkoitus	16
2.1.2	Eurooppaoikeuden vaikutus kilpailulakiin	19
2.1.3	Kilpailulainsäädännön taustalla vaikuttavat oikeusperiaatteet	21
2.2	Toiminnan vapauden periaate	22
2.2.1	Vapauskäsitteet	22
2.2.2	Elinkeinovapaus	24
2.2.3	Sopimusvapaus	28
2.3	Muut kilpailuoikeudelliset oikeusperiaatteet	31
2.3.1	Vaihdannan vapaus ja tehokkuus	31
2.3.2	Kohtuus	33
2.3.3	Heikomman suoja	36
3	Määrävä markkina-asema ja toiminnan vapaus	38
3.1	Määrävän markkina-aseman lainsäädännöllinen perusta	38
3.2	Relevanttien markkinoiden määrittäminen	41
3.2.1	Markkinaosuus ja relevantit markkinat	41
3.2.2	Hyödykemarkkinat	45
3.2.3	Alueelliset markkinat	46
3.3	Hintatasoon vaikuttaminen elinkeinonharjoittajan intressinä määrävän markkina-aseman saavuttamiseksi ja säilyttämiseksi	48
4	Saalistushinnoittelu määrävän markkina-aseman väärinkäytön perusteena	51
4.1	Määrävän markkina-aseman väärinkäyttö	51

4.2	Hinnoittelun kohtuuttomuus	54
4.3	Saalistushinnoittelu	56
4.3.1	Määrittely ja tunnusmerkistö	56
4.3.2	Tunnusmerkistön oikeudellinen arviointi	58
4.4	Elinkeinonharjoittajan oikeudet kaupallisten intressiensä suojaamiseksi saalistushinnoittelun näkökulmasta tarkasteltuna	65
5	Johtopäätökset	71
	Lähteet	74

Lyhenteet

Dnro	diaarinumero
ElinkL	laki elinkeinon harjoittamisen oikeudesta (122/1919)
EC	Euroopan komissio
EU	Euroopan unioni
EUT	Euroopan unionin tuomioistuin
EUVL	Euroopan unionin virallinen lehti
HE	hallituksen esitys
KHO	korkein hallinto-oikeus
KilpL	kilpailulaki (948/2011)
KilpRajL	kilpailunrajoituksista annettu laki (480/1992)
KKV	Kilpailu- ja kuluttajavirasto
KM	komiteanmietintö
MAO	markkinaoikeus
PL	perustuslaki (731/1999)
SEUT	Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen konsolidoitu toisinto
Vp	valtiopäivät

1 Johdanto

1.1 Tutkimusaihe ja lähtökohdat

Kilpailun käsitteestä on oikeuskirjallisuudessa esitetty monia erilaisia määritelmiä. Huomattavaa on, että määritelmän sisältöön vaikuttaa olennaisesti se, mitä osa-aluetta halutaan korostaa¹. Vanhemmassa oikeuskirjallisuudessa kilpailun on katsottu edellyttävän vähintään kahta keskenään kilpailevaa elinkeinonharjoittajaa, joilla on sama tavoite, ja joiden tekemät toimenpiteet vaikuttavat toinen toisensa toimintaan. Kilpailulla on lisäksi kuvattu muun muassa talousjärjestelmää, yleistä kilpailuvapautta, kilpailuolosuhteita ja kilpailukeinoja.²

Tuoreemmassa oikeuskirjallisuudessa Kuoppamäki on määritellyt kilpailun keinoksi sosiaalisen kanssakäymisen harjoittamiseksi sekä päätöksentekomekanismiksi, jonka avulla tehdään valinta monen samaan lopputulokseen pyrkivän tekijän välillä³. Siinä missä Kuoppamäki on kuvannut kilpailun käsitettä kokonaisvaltaisesti useita keskeisiä elementtejä yhdistelemällä, ovat Koponen ja muut puolestaan määrittäneet kilpailun prosessiksi. Kilpailuprosessissa pyritään saamaan aikaan jotakin sellaista yleistä hyvinvointia parantavaa, jota kaikki eivät kuitenkaan pysty tavoittelemassaan laajuudessa saavuttamaan. Kilpailun synnyttävät näin ollen niukkuus ja pyrkimys aineellisen hyvinvoinnin kasvattamiseen.⁴ Myös Ojala on määritellyt kilpailun jatkuvaksi prosessiksi, jossa voittoa tavoittelevien yritysten keskinäisen kilpailun tuloksena yhteiskunnan taloudellinen ja tekninen tieto lisääntyy⁵.

Eroavaisuuksista huolimatta kilpailusta tehtyjä määritelmiä yhdistää, että ne painottavat osapuolten välistä kilpailua tai olosuhteita, joissa kilpailua esiintyy⁶. Virtanen on

---

¹ Aine 2011, s. 83–84.

² Ks. Rissanen 1978, s. 58–61 ja Paakkanen 1962, s. 91–93.

³ Kuoppamäki 2003, s. 112.

⁴ Aine 2011, s. 84; Koponen ja muut 2003, s. 11.

⁵ Ojala 2011, s. 8.

⁶ Kuoppamäki 2003, s. 114.

puolestaan tuonut esiin, että oikeudellisen kilpailun käsite eroaa vastaavasta taloustieteellisestä käsitteestä. Hän on kuitenkin korostanut, että oikeudellisen merkityksen ymmärtäminen edellyttää taloustieteellisten perusteiden ymmärtämistä.⁷

Kilpailun käsitteestä voidaan erottaa toisistaan vapaa sekä tehokas tai toimiva kilpailu. Vapaassa kilpailussa, joka on vaihdantatalouden lähtökohta, julkinen valta ei esitä rajoituksia elinkeinonharjoittajien vapaudelle kilpailla toisiaan vastaan. Vaihdantatalouden peruselementteihin voidaan lukea elinkeinovapaus, yksityinen omistusoikeus, sopimusvapaus sekä velvoite- ja maksukyvyttömyysoikeus.⁸ Kilpailun toimivuus sen sijaan osoittaa, että markkinoiden kilpailuolosuhteet ovat kunnossa. Yritysten kilpailussa tosiasiallisesti keskenään toimii kilpailu talouden ohjausmekanismina. Kilpailun tehokkuus puolestaan merkitsee, että kilpailu edesauttaa taloudellisen tehokkuuden lisääntymistä, jolloin kaikki käytettävissä olevat resurssit hyödynnetään tuottavimmalla mahdollisella tavalla.⁹ Kilpailu on siten välttämätön osa markkinataloutta, ja kilpailulainsäädännön ensisijainen tarkoitus on suojata kilpailua prosessina ja instituutiona¹⁰.

Kilpailulla on todettu olevan merkitystä yhteiskunnallisen hyvinvoinnin nostattajana, ja sen voidaan katsoa ainakin teoreettisella tasolla parantavan tarjottavien hyödykkeiden laatua ja toisaalta luovan uusia innovaatioita. Kilpailussa menestymisessä on kuitenkin myös kyse kuluttajien suosion saavuttamisesta. Kilpailevien yritysten intressit ovat usein ristiriidassa keskenään, sillä yritysten kannattavuutta laskee uusien kilpailijoiden tulo markkinoille. Yritysten tulisikin pyrkiä saavuttamaan vakiintunut asema markkinoilla pysyäkseen kannattavina. Asemansa vakiinnuttamalla yritys voi tietyin edellytyksin saavuttaa jopa määräävän markkina-aseman.¹¹ Määräävän markkina-aseman saavuttaminen ja säilyttäminen sekä niihin liittyvä kilpailuoikeudellinen ongelmallisuus ovat osa tämän tutkielman ydinsisältöä.

---

⁷ Virtanen 2001, s. 17.

⁸ Kuoppamäki 2001, s. 19.

⁹ Kuoppamäki 2001, s. 19–20.

¹⁰ Kuoppamäki 2018, s. 5.

¹¹ Kanniainen 2001, s. 1–4.

Määrävällä markkina-asemalla kuvataan yleisesti markkinatilannetta, jossa määrävissä markkina-asemassa oleva yritys kykenee ohjaamaan hyödykkeidensä hintatasoa tai vaikuttamaan muutoin merkittävästi niiden kauppaehtoihin¹². Yritys ei tällöin joudu todellisesti kilpailemaan kenenkään kanssa siten, että kilpailijoiden toiminta saisi aikaan merkittävän kilpailupaineen¹³. Määrävä markkina-asema voikin ilmetä kilpailijoiden riippuvuutena määrävissä markkina-asemassa olevasta yrityksestä tai määrävissä markkina-asemassa olevan yrityksen mahdollisuutena estää kilpailijoiden alalle pääsy tai muutoin olennaisesti vaikuttaa kilpailijoiden toimintaan¹⁴.

Kilpailulain (KilpL, 948/2011) 4 §:n 1 momentin 2 kohdan mukaan määrävällä markkina-asemalla tarkoitetaan yksinoikeutta tai muuta sellaista määrävää asemaa tietyillä hyödykemarkkinoilla, joka merkittävästi ohjaa hyödykkeen hintatasoa, toimitusehtoja tai vastaavalla tavalla vaikuttaa kilpailuolosuhteisiin tietyllä tuotanto- tai jakeluportaalla. Määrävän markkina-aseman aikaansaavaan markkinaosuuteen vaikuttavat muun muassa kilpailijoiden koko ja lukumäärä¹⁵. Näin ollen määrävän markkina-aseman osoittava markkinaosuutta ei ole mahdollista yksiselitteisesti määritellä, vaan arviointi tulee tehdä aina tapauskohtaisesti¹⁶.

Määrävän markkina-aseman väärinkäytöstä säädelään kilpailulain 7 §:ssä. Väärinkäytön sääntely on esimerkki siitä, kuinka kilpailuoikeudellinen lainsäädännön tarkoituksena on estää elinkeinonharjoittajien vilpilliset keinot, joiden avulla ne pyrkivät säilyttämään vakiintuneen asemansa markkinoilla. Huomioitavaa on, että määrävä markkina-asema itsessään ei ole kiellettyä, vaan sen sijaan määrävissä markkina-asemassa toteutettua kilpailulain vastaista toimintaa voidaan tietyin edellytyksin pitää kilpailua rajoittavana tekijänä. Euroopan unionin tuomioistuin katsoi asiassa *Michelin v. komissio*¹⁷, että

---

¹² Kuoppamäki 2018, s. 247.

¹³ Oinonen 2016, s. 33.

¹⁴ Kuoppamäki 2018, s. 247.

¹⁵ Oinonen 2016, s. 33.

¹⁶ HE 148/1987, s. 18.

¹⁷ Asia 322/81 NV Nederlandsche Banden Industrie Michelin v. Euroopan yhteisöjen komissio ECLI:EU:C:1983:313.

määräävä markkina-asema luo yritykselle erityisen velvollisuuden olla toiminnallaan rajoittamatta toimivaa ja vääristymätöntä kilpailua riippumatta siitä, mihin tällainen määräävä markkina-asema perustuu¹⁸. Näin ollen yrityksen määräävä markkina-asema ei sellaisenaan ole tuomittavaa, vaan asema antaa toisaalta sekä toimintamahdollisuuksia markkinoilla että luo erityistä vastuuta markkinaolosuhteiden vaalimisessa. Edelleen Euroopan unionin yleisen tuomioistuimen ratkaisussa *Irish Sugar v. komissio*¹⁹ todettiin, että määräävässä markkina-asemassa olevalla yrityksellä tulee olla oikeus puolustaa omia kaupallisia intressejään reagoimalla markkinoilla tapahtuviin muutoksiin²⁰.

Määräävästä markkina-asemasta puhuttaessa tulee kuitenkin muistaa myös toimivien markkinoiden kokonaisvaltainen tarkastelu yrityksen kilpailuvietin näkökulmasta. Toimivan markkinatalouden lähtökohta on elinkeinon harjoittamisen vapaus, johon sisältyy erilaisia jäljempänä tarkasteltavia elinkeinonharjoittajaa hyödyttäviä vapausperiaatteita. Ylipäänsä kilpailun vapaus voidaan nähdä elinkeinonharjoittajia kannustavana tekijänä, mikä puolestaan osaltaan saattaa johtaa innovaatioihin ja hyödykkeiden tarjonnan laajentumiseen. Kyse on kuitenkin myös siitä, kuinka pitkälle perustavanlaatuisia vapausperiaatteita voidaan rajoittaa toimivan ja tehokkaan kilpailun turvaamiseksi. Jotta yrityksille voidaan luoda mahdollisimman toimiva elinympäristö, tulee niiden harjoittamalle toiminnalle asettaa kilpailuoikeudelliset rajat.

Vapausperiaatteet ja määräävää markkina-asemaa koskeva lainsäädäntö eivät sinänsä ole toistensa vastapuolia, vaan molempien tarkoituksena on toimivan kilpailuprosessin turvaaminen. Kilpailulainsäädännöllä pyritään nimittäin estämään myös tilanteet, joissa elinkeinonharjoittaja joutuisi toisen elinkeinonharjoittajan määräävän markkina-aseman väärinkäytön kohteeksi²¹. Tässä tutkielmassa tarkastellaan, miten toiminnan vapauden periaatteet vaikuttavat yrityksen toimintaan sekä lisäksi sitä, milloin kyseisten

---

¹⁸ Asia 322/81 *NV Nederlandsche Banden Industrie Michelin v. Euroopan yhteisöjen komissio* ECLI:EU:C:1983:313, kohta 57.

¹⁹ Asia T-228/97 *Irish Sugar plc v. komissio*, (1999) ECR II 2969.

²⁰ Asia T-228/97 *Irish Sugar plc v. komissio*, (1999) ECR II 2969, kohta 112.

²¹ Kuoppamäki 2018, s. 44.

periaatteiden nojalla oikeutetut ja sallitut yrityksen liiketoimenpiteet muuttuvat määrävän markkina-aseman väärinkäytöksi, tarkemmin määriteltynä saalistushinnoitteluksi. Saalistushinnoittelulla tarkoitetaan menettelyä, jossa yritys syyllistyy määrävän markkina-aseman väärinkäyttöön tarjoamalla hyödykkeitä kaupaksi alle tuotantokustannusten tarkoituksenaan estää kilpailijoiden alalle tulo tai vaihtoehtoisesti karkottaa kilpailijat pois markkinoilta. Tämän jälkeen yritys nostaa hintatasoaan korvatakseen alihinnoittelusta aiheutuneet kustannukset.²²

1.2 Tutkimuskysymykset ja -metodi

Kilpailuoikeuteen, jossa taloudellinen kilpailu on asetettu kaiken taloudellisen toiminnan lähtökohdaksi, luetaan kuuluvaksi suppeassa merkityksessä kilpailunrajoituksia eli kartelleja, vertikaalisia kilpailunrajoituksia sekä määrävän markkina-aseman väärinkäyttöä koskeva lainsäädäntö. Laajassa merkityksessä kilpailuoikeuteen kuuluvat edellä mainittujen lisäksi valtion tukien, julkisten hankintojen ja yritysten alallepääsyn sääntely.²³ Kilpailuoikeuden keskeinen lainsäädäntö muodostuu kansallisella tasolla kilpailulaista, jonka säädöksiä tässä tutkielmassa jäljempänä tarkastellaan määrävän markkina-aseman väärinkäytön ja erityisesti saalistushinnoittelun näkökulmasta.

Kilpailuoikeudellisten oikeusperiaatteiden avulla on mahdollista selvittää arvot ja tavoitteet, joille kilpailuoikeus oikeudenalana perustuu²⁴. Tutkielmassa tarkastellaan ensinnäkin kilpailuoikeudellisten oikeusperiaatteiden ja lainsäädännön välistä rajapintaa sekä niiden vaikutuksia ja seurauksia toisiinsa. Toiseksi tutkielmassa selvitetään, millaisia intressejä toiminnan vapauden periaate, jota voidaan pitää yhtenä keskeisimmistä kilpailuoikeudellisista periaatteista, muodostaa määrävässä markkina-asemassa olevalle elinkeinonharjoittajalle. Tutkimuskysymyksenä näin ollen on, miten toiminnan

---

²² Kuoppamäki 2001, s. 167; Mentula ja muut 1998, s. 91.

²³ Kuoppamäki 2001, s. 17; Kuoppamäki 2018, s. 1. EU-kilpailuoikeuden määritelmä on kansallista vastaava. Ks. tarkemmin esim. Ojala 2011, s. 8.

²⁴ Aine 2011, s. 29.

vapauteen sisältyvät vapausperiaatteet vaikuttavat yrityksen toimintaan. Tutkimuskysymyksenä lisäksi on, milloin kyseisten vapausperiaatteiden nojalla sallitut ja oikeutetut yrityksen liiketoimenpiteet muuttuvat määräävän markkina-aseman väärinkäytöksi saalistushinnoittelun näkökulmasta.

Tämän tutkielman tutkimusmetodina käytetään oikeusdogmatiikkaa eli lainoppia. Lainoppi on oikeudellisen tutkimuksen muoto, jolla tarkoitetaan oikeussäännösten systematisointia ja tulkintaa. Systematisointi voidaan määritellä asioiden välisten yhteyksien etsimiseksi ja systeemiä pitää tapana oikeudellisen kokonaisuuden hahmottamiselle. Tulkinnalla puolestaan tarkoitetaan oikeussäännösten sisällön selvittämistä.²⁵ Siinä missä teoreettinen lainoppi muodostaa ja kehittää oikeustieteen yleisiä oppeja sekä käsitteistöä, käytännöllinen lainoppi ratkaisee tulkinta- ja lainsoveltamiskysymyksiä teoreettisen lainopin luoman käsitteellisen analyysin avulla²⁶. Näin ollen systematisointia voidaan pitää lainopin teoreettisena eli oikeuden yleiset opit sisältävänä ja tulkintaa käytännöllisenä harkintapuolena, jotka ovat jatkuvasti vuorovaikutuksessa toistensa kanssa²⁷.

Tutkielman lainopillinen lähestymistapa on tulkintalainoppi, jolla pyritään vastaamaan asetettuihin tutkimuskysymyksiin. Lainopillinen tulkinta toteutetaan yhteensovittamalla ja tulkitsemalla voimassa olevaa kotimaista ja Euroopan Unionin lainsäädäntöä sekä kilpailuoikeudellisia yleisiä periaatteita. Sen lisäksi tutkielmassa analysoidaan kansallista ja EU:n oikeuskäytäntöä sekä hyödynnetään virallislähteinä lainvalmisteluaineistoa, kuten hallituksen esityksiä ja komission tiedonantoja. Kilpailuoikeuden liitännäisyys EU-oikeuteen onkin vahva, ja saalistushinnoittelun tunnusmerkistön oikeudelliset arviointikriteerit perustuvat vahvasti EU-oikeudellisiin ratkaisuihin. Tulkinta-apuna käytetään lisäksi kilpailulakia edeltänyttä kilpailunrajoituksista annettua lakia (KilpRajL, 480/1992) koskevaa lainsäädäntöä lainvalmisteluaineistoinen, johon verrattuna voimassa oleva kilpailulaki ei ole merkittävästi muuttunut.

---

²⁵ Aarnio 1978, s. 52, 79.

²⁶ Aarnio 1997, s. 43, 53.

²⁷ Aarnio 1989, s. 302.

Kilpailuoikeudelliset normit ovat avoimia, ja oikeuskäytännöllä on keskeinen rooli normien konkreettisen merkityssisällön määräytymisessä. Kilpailuoikeudessa laintulkintaa tehdään seuraavassa luvussa lähemmin yksilöidyistä lain tavoitteista käsin. Lain esitöiden asema oikeuslähteinä on kuitenkin verrattain pieni, minkä vuoksi avointen yleislausekkeiden merkitys on korostunut.²⁸ Yleislausekkeiden käyttöä voidaan pitää avointen ratkaisuperiaatteiden puuttumisen vuoksi joustavana, konkreettisten asioiden ratkaisuperiaatteeksi asettamisen vuoksi materialistisena sekä lisäksi arvoihin pohjautuvana, koska yleislausekkeet pohjautuvat usein oikeudenmukaisuuden arvolle. Yleislausekkeiden käyttö ei ole kuitenkaan ongelmatonta, sillä niihin perustuva laintulkinta voi toisaalta osoittautua kontrolloimattomaksi.²⁹

Kilpailuoikeudessa myös taloustieteen asema oikeustieteen rinnalla on keskeinen³⁰. Taloustiede on perinteisesti tutkinut kuluttajien ja yritysten markkinakäyttäytymistä³¹. Taloustieteeseen perustuvaa argumentointia voidaan hyödyntää kilpailuoikeudellisessa ratkaisutoiminnassa, ja sen avulla voidaan analysoida esimerkiksi kilpailunrajoituksia sekä kilpailulainsäädännön tavoitteita ja tarkoituksenmukaisuutta³². Taloustieteellinen argumentaatio sijoitetaan oikeuslähdeopissa sallittuihin oikeuslähteisiin³³, ja sille jää painoarvoa lähinnä tilanteissa, joissa ratkaisua ei löydetä vahvasti velvoittavista ja heikosti velvoittavista oikeuslähteistä. Sallitun oikeuslähteen asemastaan huolimatta taloustieteelliselle argumentaatiolle on kilpailuoikeudessa perinteisesti nähty muodostuneen pääasiallisesti kilpailupoliittinen tehtävä³⁴. Taloustieteellinen argumentaatio on kuitenkin saanut viime vuosina yhä suuremman merkityssisällön kotimaisessa

---

²⁸ Kuoppamäki 2003, s. 23–25.

²⁹ Mononen 1995, s. 16–17.

³⁰ Kuoppamäki 2003, s. 25.

³¹ Määttä 2001, s. 81.

³² Kanniainen ja muut 1996, s. 13; Wikberg 2011, s. 74, 76–77.

³³ Aarnion oikeuslähdeopissa (Aarnio 1982, s. 87–96) oikeuslähteet jaotellaan etusijajärjestykseen, johon katsotaan kuuluvan pätevyysjärjestyksessä vahvasti velvoittavat, heikosti velvoittavat ja sallitut oikeuslähteet. Näistä sallitut oikeuslähteet eli oikeustiede, oikeusperiaatteet ja reaaliset argumentit ovat alisteisia laeille, lainvalmistelutöille ja tuomioistuinratkaisuille. Taloustieteelliset argumentit ovat reaalisia argumentteja, ja näin ollen sallittuja oikeuslähteitä kilpailuoikeudellisessa ratkaisutoiminnassa (Timonen 1996, s. 141–150).

³⁴ Määttä 2001, s. 82; Wikberg 2011, s. 76.

ratkaisutoiminnassa, ja sillä voidaan nykyään katsoa olevan vakiintunut osa kilpailuolueidellisten asioiden käsittelyssä ja kilpailulainsäädännön kehittämisessä³⁵.

1.3 Tutkielman rajaus

Kilpailulakia sovelletaan yleisesti koko elinkeinotoimintaan eli elinkeinonharjoittajiin ja kaikkeen yritystoiminnassa tapahtumaan kilpailuun lukuun ottamatta laissa määritettyjä poikkeuksia. Näihin poikkeuksiin kuuluvat työmarkkinoita koskevat sopimukset ja järjestelyt sekä maataloustoiminnassa tehtävät erikseen tarkennetut järjestelyt, jotka on rajattu kilpailulain ulkopuolelle 2 §:ssä. Elinkeinonharjoittajaksi määritellään 4 §:ssä taloudellista toimintaa harjoittava luonnollinen henkilö sekä yksi tai useampi yksityinen tai julkinen oikeushenkilö. Lain esitöissä taloudellisella toiminnalla on todettu tarkoitettavan tavaroiden tai palveluiden tarjoamista markkinoille³⁶. Tässä tutkielmassa rinnakkain synonyymeina käytetyistä elinkeinonharjoittajasta tai yrityksestä puhuttaessa viitataan edellä määriteltyyn elinkeinonharjoittajan käsitteeseen, ja siten tutkielman ulkopuolelle rajautuvat kilpailulaissa määritellyt edellä mainitut poikkeukset.

Taloudellisen toiminnan määrittelyn kannalta tarjonnan vastikkeellisuudella ei ole merkitystä, vaan tulokinnassa painotetaan sen sijaan sitä, harjoittavatko yksityiset henkilöt markkinoilla samanlaista toimintaa. Toiminnan taloudellisuutta arvioitaessa merkitystä ei myöskään ole annettu sille, liittyykö toimintaan yleiseen etuun perustuvia velvoitteita tai rahoitetaanko sitä julkisin varoin. Toimintaa ei kuitenkaan välttämättä pidetä taloudellisena, mikäli hyödykkeitä hankitaan johonkin muuhun tarkoitukseen kuin taloudellisessa toiminnassa käyttämiseen.³⁷

Kotimaisen kilpailulainsäädännön tavoitteet voidaan tiivistää kolmeen eri päämäärään, joita ovat taloudellinen tehokkuustavoite, vapaustavoite sekä

---

³⁵ Aine 2011, s. 136; Wikberg 2011, s. 76.

³⁶ HE 88/2010 vp, s. 56.

³⁷ HE 88/2010 vp, s. 56.

oikeudenmukaisuustavoite³⁸. Tämän tutkielman keskiössä tavoitteista on vapaus, mutta tutkielmassa nostetaan lisäksi esiin tehokkuus määräävässä markkina-asetuksessa olevan yrityksen muutoin kilpailunvastaisena pidettävän menettelyn oikeuttamisperusteena. Vapaustavoitteeseen luetaan kuuluvaksi ensinnäkin yksilön vapaus, jota toteutetaan elinkeinonharjoittamisen ja valinnan vapauden turvaamisena. Yksilön vapauden lisäksi vapaustavoitteeseen sisältyvät vapaan markkinoille pääsyn ja toisaalta myös niiltä poistuminen edellytykset. Makrotasolla vapaustavoite puolestaan konkretisoituu poliittisen päätöksenteon demokraattisuuden ja kansalaisvapauksien turvaamisena, joka tässä tutkielmassa rajataan tutkimuskysymysten ulkopuolelle.³⁹

Kilpailuoikeudellisen vapausoikeuden sisällöstä on oikeuskirjallisuudessa esitetty osittain toisistaan poikkeavia näkemyksiä⁴⁰. Eroavaisuuksien voidaan kuitenkin ainakin osittain katsoa johtuvan painotuksessa, jota kirjoittaja on valinnut käyttäen. Tässä tutkielmassa kilpailuoikeudellista vapaustavoitetta konkretisoidaan toiminnanvapauden periaatteena, jota keskitytään luvussa 2.2 tarkastelemaan toiminnanvapauden keskeisesti kuuluvien elinkeinonvapauden ja yhden sopimusoikeuden keskeisimmän oikeusperiaatteen, sopimusvapauden, näkökulmista.

Tässä tutkielmassa saalistushinnoittelua tarkastellaan ainoastaan yksittäisten yritysten harjoittaman saalistushinnoittelun näkökulmasta. Saalistushinnoittelua ei näin ollen tutkita määräävässä markkina-asetuksessa olevien yritysten muodostamien mahdollisten yhteenliittymien osalta. Tutkielmassa tuodaan kuitenkin yleisellä tasolla ilmi yritysten yhteenliittymällä oleva yhteinen määräävä markkina-asema. Tutkielmassa ei myöskään keskitytä käsittelemään miltään osin kilpailuoikeudellista väärinkäyttövalvontaa.

---

³⁸ Kuoppamäki 2003, s. 55.

³⁹ Kuoppamäki 2003, s. 55.

⁴⁰ Mononen (1995, s. 150) jakaa toiminnanvapauden periaatteen sopimusvapauden, tuloksentelemahdollisuuden sekä vaihdannan sujuvuuden ja joustavuuden elementteihin. Kuoppamäki (2003, s. 40–41) pitää kilpailuvapautta elinkeinovapaudesta, sopimusvapaudesta sekä omistusoikeudesta rakentuvien vapausoikeuksien peilikuvana. Siinä missä edellä mainitut vapausoikeudet suojaavat yrityksiä julkiselta valtalta, suojaa kilpailuvapaus yrityksiä siltä, etteivät toiset yritykset rajoita perusteettomasti niiden oikeuksia. Aine (2011, s. 101) puolestaan nostaa keskeisimmiksi taloudellisiksi vapausoikeuksiksi omaisuuden suojan ja elinkeinonvapauden suojan.

Tutkielman tarkemman tarkastelun ulkopuolelle jäävät siten myös kiellettyjä kilpailunrajoituksia koskevat toimenpiteet, seuraamukset ja vahingonkorvaus.

2 Elinkeinotoimintaa ohjaavat kilpailuoikeudelliset oikeusperiaatteet

2.1 Kilpailulainsäädännön arvot ja tavoitteet

2.1.1 Kilpailulain tarkoitus

Kilpailulain 1 §:n 1 momentin mukaan lain tarkoituksena on turvata yritystoiminnassa tapahtuva terve ja taloudellinen kilpailu, jotta haitalliset kilpailunrajoitukset eivät pysty vahingoittamaan markkinoiden toimintaedellytyksiä. Lisäksi saman pykälän 2 momentissa todetaan, että huomiota tulee lain soveltamistilanteissa kiinnittää erityisesti markkinoiden toimintaedellytysten ja elinkeinon harjoittamisen vapauden suojaamiseen siten, että myös asiakkaat ja kuluttajat hyötyvät kilpailusta. Nykyistä vuonna 2011 voimaan astunutta kilpailulakia edelsi kilpailunrajoituksista annettu laki, joka vastasi sisällöltään enimmiltä osin nykyistä lainsäädäntöä. Uudistuksella haluttiin selkeyttää vanhan lain osittain epäjohdonmukaista rakennetta, käsitteistöä ja säännösten sijoittelua. Lakiuudistuksessa täsmennettiin lisäksi useita säännöksiä.⁴¹ Kilpailulain 1 §:n 1 momentin mukainen määrittely terveen ja toimivan kilpailun turvaamisesta on asiallisesti sitä edeltänyttä kilpailunrajoituslakia vastaava. Määrittely on muotoutunut vuonna 1987 julkaistun Kilpailu- ja hintakomitean mietinnön pohjalta, ja sen sanamuoto on säilynyt saamana siitä lähtien⁴².

Komitean mietinnön mukaan kilpailun terveyttä tuodaan esiin kilpailulainsäädännössä kahdella vastakkaisella tavalla. Terveen kilpailun turvaamisella pyritään mahdollistamaan elinkeinonharjoittajien välinen suorituskilpailu. Epätervettä kilpailua, joka ilmenee määräävän markkina-aseman väärinkäytön kaltaisena sopimattoman menettelynä, ei sitä vastoin tule suojata. Itsenäiseen hinnoitteluun perustuva hinnanmuodostus luo

---

⁴¹ Kuoppamäki 2018, s. 37; Wikberg 2011, s. 27.

⁴² Aine 2011, s. 206.

puolestaan edellytykset toimivalle taloudelliselle kilpailulle, jossa vahingolliset kilpailunrajoitukset eivät estä alalle pääsyä.⁴³

Hallituksen kumottua kilpailunrajoituslakia koskevassa esityksessä todetaan kilpailu-
myönteisen lähtökohdan edellyttävän lainsäädännön pyrkimystä tukea markkinameka-
nismien eli hyödykkeiden kysynnän ja tarjonnan välisen tasapainon itseohjautuvuutta. Kil-
pailu on toimivaa silloin, kun hinnanmuodostus perustuu elinkeinonharjoittajien itsenäi-
seen hinnoitteluun. Hinnoittelupäätösten taustalla puolestaan vaikuttaa hintamekanismi
eli hyödykkeistä saatavan tuoton vaikutus erityisesti tuotantomääriin. Toimivissa kilpai-
luolosuhteissa markkinoilla ei ole keinotekoisia alalle pääsyn esteitä, ja elinkeinonhar-
joittajilla on mahdollisuus valita itse, millaisia kilpailukeinoja ne haluavat käyttää. Huo-
mioon tulee kuitenkin myös ottaa, että kilpailun on perustuttava lain ja hyvän tavan mu-
kaisille kilpailukeinoille.⁴⁴ Kilpailun toimivuuden edellytyksenä onkin näin ollen ensiksi-
kin se, että kilpailu on oikeudellisesti mahdollista ja toiseksi se, että yritykset harjoittavat
tosiasiallista kilpailua⁴⁵.

Kilpailulain 1 §:n 2 momentissa annetaan tulkintaohjeita siitä, kuinka lakia tulee soveltaa.
Kilpailuoikeuden tärkeimpänä oikeussubjektina voidaan pitää markkinataloutta itseään.
Sääntelyn tarkoituksena on ensisijaisesti suojata julkista intressiä eli kansantaloutta.⁴⁶
Lain esitöissä kiinnitetään huomiota siihen, että lain soveltamistilanteissa on huomioi-
tava erityisesti markkinoiden toimintaedellytysten ja elinkeinonharjoittamisen vapau-
den suojaaminen. Markkinoiden toimintaedellytyksillä tarkoitetaan markkinaprosessin
toimivuudesta ja taloudellista tehokkuudesta huolehtimista. Elinkeinonharjoittamisen
vapautta suojaamalla puolestaan pyritään ylläpitämään olosuhteita, joissa elinkeinotoi-
minnan toimintaedellytykset ovat tasapuoliset. Elinkeinonharjoittajat pystyvät tällöin

---

⁴³ KM 1987:4, s. 117.

⁴⁴ HE 162/1991 vp, s. 3.

⁴⁵ Kuoppamäki 2018, s. 41–42.

⁴⁶ Kuoppamäki 2018, s. 43.

luottamaan omiin mahdollisuuksiinsa menestyä osoittamalla etevämmyyttä kilpailijoihinsa nähden.⁴⁷

Vaikka kilpailulakia sovellettaessa tulee edellä mainitun tavoin ottaa huomioon elinkeinonharjoittajan vapauden suojaaminen, toteutetaan yksityisen intressin suoja kuitenkin ensisijaisesti muun lainsäädännön kautta. Elinkeinonvapauden turvaaminen kuuluu näin ollen ainoastaan välillisesti kilpailuoikeuden toiminta-alaan menettelyn kytkeytyessä suoraan kilpailun yleiseen toimivuuteen. Lain tavoitteena ei olekaan luoda oikeussuojakeinoja sellaisten kilpailijoiden kohtuuttomien menettelytapojen varalta, jotka ovat haitallisia ainoastaan yksittäiselle toimijalle, ja joiden kilpailuvaikutus on koko markkinoiden toimivuuden kannalta vähäinen. Kilpailulainsäädännön vastaiseksi epäillyn menettelyn tutkimisen tulee sen sijaan olla tarpeellista terveen ja toimivan kilpailun ylläpitämiseksi.⁴⁸ Lainsäädännön tarkoituksena ei näin ollen ole kilpailijoiden, vaan kilpailun suojeleminen⁴⁹.

Kilpailulakia sovellettaessa tulee elinkeinonharjoittajan edun lisäksi huomioida asiakkaiden ja kuluttajien intressit⁵⁰. On kuitenkin tärkeä huomata, ettei kilpailuoikeus ole kuluttajalainsäädäntöä, eikä kilpailulailla suojata yksittäistä kuluttajaa yrityksen epäasialliselta menettelyltä⁵¹. Kilpailulailla halutaan sen sijaan turvata kollektiivinen asiakkaiden ja kuluttajien edun toteutuminen, jonka toimiva kilpailu mahdollistaa⁵². Kilpailunrajoitusten hyväksyttävyyden arvioinnissa onkin otettava huomioon edellä mainituille ta- hoille aiheutunut hyöty. Sellaisten menettelytapojen, jotka ovat selkeästi kuluttajien edun mukaisia, ei tavallisesti katsota muodostuvan kilpailulain vastaisiksi.⁵³

---

⁴⁷ HE 88/2010 vp, s. 54.

⁴⁸ HE 88/2010 vp, s. 54; Kuoppamäki 2018, s. 42.

⁴⁹ Leivo ja muut 2012, s. 45; Wikberg 2011, s. 91.

⁵⁰ HE 88/2010 vp, s. 54.

⁵¹ Leivo ja muut 2012, s. 40.

⁵² HE 88/2010 vp, s. 54.

⁵³ Kuoppamäki 2018, s. 42–43, 45.

2.1.2 Eurooppaoikeuden vaikutus kilpailulakiin

Euroopan unionin kilpailuoikeuden vaikutus on ollut keskeisessä asemassa kansallisen lainsäädännön kehittämisessä. Kilpailulainsäädäntöä on uudistettu vastaamaan EU:n perustamissopimuksen kilpailusääntöjä vuonna 1992 voimaan astuneesta kilpailunrajoitustulasta lähtien, jolloin lain pohjaksi otettiin kieltoperiaate eli lain tunnusmerkistön täyttävien kilpailunrajoitusten kieltäminen ja kiellon rikkomisesta aiheutuvat seuraamukset. Kansallisen lainsäädännön harmonisointi EU:n kilpailuoikeuden kanssa jatkui ensin vuonna 2004 kilpailunrajoituslain muutossäännöksellä (318/2004) ja nykyisen kilpailulain voimaantulolla vuonna 2011.⁵⁴ EU:n perustamissopimuksen jäljempänä läpi käytävät kilpailusääntöjä koskevat artikkelit 101 ja 102 ovat Suomessa suoraan sovellettavaksi tulevaa oikeutta⁵⁵.

Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen (SEUT) 101 artiklan 1 kohdassa on kielletty sellaiset yritysten⁵⁶ väliset sopimukset ja menettelytavat, joiden tarkoituksena tai seurauksena kilpailu sisämarkkinoilla rajoittuu, estyy tai vääristyy, ja jotka ovat omiaan vaikuttamaan jäsenvaltioiden väliseen kauppaan. SEUT ei sisällä erillistä määritelmää yrityksen käsitteestä, mutta EU:n tuomioistuinten oikeuskäytännössä käsitteen on katsottu koskevan kaikkia taloudellista toimintaa harjoittavia yhteisöjä niiden oikeudellisesta asemasta tai rahoitustavasta riippumatta⁵⁷. Määritettä *omiaan vaikuttamaan jäsenvaltioiden väliseen kauppaan* kutsutaan puolestaan kauppavaikutukseksi tai kauppakriteeriksi⁵⁸. Kansallisten kilpailuviranomaisten ja tuomioistuimien tulee soveltaa SEUT 101 artiklaa suoraan niissä tilanteissa, joissa kauppakriteeri täyttyy. Mikäli kauppakriteerin ei katsota täyttyvän, sovellettavaksi tulee puolestaan Suomessa kilpailulain 5 §, joka

---

⁵⁴ Kuoppamäki 2018, s. 29–31.

⁵⁵ Ojala 2011, s. 108.

⁵⁶ Kilpailulain 4 §:n mukainen elinkeinonharjoittajan määritelmä on samansisältöinen EU-kilpailuoikeudessa käytettävän yrityksen kanssa. Näin ollen kilpailulain ja EU-säännösten soveltamisalaa tulkitaan yhdenmukaisesti. Ks. HE 88/2010 vp, s. 56.

⁵⁷ HE 88/2010 vp, s. 56.

⁵⁸ Wikberg 2011, s. 214. Ks. kauppakriteerin käsitteestä tarkemmin Oinonen 2016, s. 22–24.

on kauppavaikutusvaatimusta lukuun ottamatta sisällöllisesti yhtenevä SEUT 101 artiklan kanssa.⁵⁹

Kuten edellä on todettu kansallisten tavoitteiden osalta, voidaan EU:n kilpailuoikeuden keskeiset päämäärät johtaa tehokkuuden, vapauden ja oikeudenmukaisuuden tavoitteisiin⁶⁰. Nämä tavoitteet ilmenevät EU-oikeudessa pyrkimyksenä turvata tehokas ja toimiva kilpailu, jolla mahdollistetaan taloudellisen hyvinvoinnin lisääminen sekä jäsenvaltioiden kansallisten markkinoiden yhtenäistäminen⁶¹. Yleisesti voidaan todeta, että vaikka EU:n perussopimuksissa ei ole erityisiä tavoitelausumia, pystytään sopimusten tulkinnassa hyödyntämään erityisesti komission kilpailupolitiikan tavoitteita käsitteleviä lausumia⁶².

SEUT 101 artiklan 1 kohdan tavoitteeksi on komission tiedonannossa määritelty kilpailun suojeleminen kuluttajien hyvinvoinnin parantamiseksi sekä resurssien kohdentamiseksi tehokkaasti. Avointen yhtenäismarkkinoiden on katsottu edesauttavan voimavarojen tehokasta jakautumista ja koituvan näin kuluttajien eduksi.⁶³ EU:n kilpailuoikeudellisten tavoitteet voidaankin ryhmitellä kuuluvaksi joko kilpailutavoitteisiin tai integraatiotavoitteisiin. Kilpailuoikeudellisten tavoitteiden tarkoituksena on estää yritysten väliset kilpailunrajoitusta koskevat sopimukset sekä turvata kilpailua hankaloittavan markkinarakenteen liiallinen keskittyminen. Lisäksi suojelun kohteeksi muodostuu kilpailuinstituutio itsessään.⁶⁴ Kuten edellisestä luvusta ilmenee, edellä mainittujen tavoitteiden voidaan huomata olevan myös kansallisen lainsäädännön taustalla. Integraatiotavoitteella puolestaan pyritään vapauttamaan kansallisia markkinoita ja pitämään EU:n sisämarkkinat avoinna kilpailulle. Integraatiota voidaan toteuttaa esimerkiksi rinnakkaistuonnin

---

⁵⁹ HE 11/2004 vp, s. 13.

⁶⁰ Kuoppamäki 2018, s. 43–44.

⁶¹ Leivo ja muut 2012, s. 39.

⁶² Wikberg 2011, s. 88–89. Ojalan (2011, s. 109) mukaan komission tiedonantojen merkitys EU:n kilpailuoikeudessa on oikeusohjeena merkittävä. Komission tiedonantojen ohjeiden perustana on komission tapauskäytäntö ja Euroopan unionin tuomioistuimen oikeuskäytäntö.

⁶³ Komission tiedonanto EUVL C 101 27.4.2004, s. 98.

⁶⁴ Wikberg 2011, s. 90–91.

suojaamisella ja sellaisten yrityskauppojen mahdollistamisella, jotka voivat toteutua edesauttaa markkinoiden yhdistymistä.⁶⁵

2.1.3 Kilpailulainsäädännön taustalla vaikuttavat oikeusperiaatteet

Oikeusnormit voidaan jakaa kahteen ryhmään, oikeussääntöihin ja oikeusperiaatteisiin. Jako ei kuitenkaan ole ehdoton. Siinä missä oikeussäännöt ovat joko–tai-tyyppisesti yksiselitteisiä ja ehdottomia, ovat oikeusperiaatteet väljiä ja arvosidonnaisia normeja, jotka ohjaavat ratkaisutoimintaa. Ne ovat suuntaa antavia ja niiden soveltamisessa on mahdollista käyttää harkintavaltaa. Oikeusperiaatteet eroavat toisistaan vaikutukseltaan, tehtävältään ja arvosidonnaisuudeltaan.⁶⁶ Useiden oikeusperiaatteiden soveltaminen yhtä aikaa on tavanomaista, ja oikeusperiaatteet voivat myös olla jännitteisessä suhteessa ja jopa konfliktitilanteessa toistensa kanssa. Tällöin punnittavaksi tulee, kummalle oikeusperiaatteelle annetaan ratkaisutoiminnassa suurempi merkitys.⁶⁷

Oikeudellisia ratkaisuja tehtäessä oikeusperiaatteilla on kaksi toisistaan poikkeavaa käytötapa. Näistä tavallisempi tapa on hyödyntää periaatetta oikeussääntöjen tulkintavälineenä eli niin sanottuna tulkintaperiaatteena. Periaatetta on mahdollista käyttää myös ratkaisuperiaatteena, jolloin sen toimintafunktio on itsenäinen.⁶⁸ Oikeusperiaatteet voidaan lisäksi jakaa kahteen päätyyppiin eli arvoperiaatteisiin ja tavoiteperiaatteisiin. Arvoperiaatteen sisältö on johdettu jostain tietystä arvosta, kun taas tavoiteperiaate suojelee jotakin taloudellista, sosiaalista, poliittista tai muuta tavoiteltavaa seikkaa.⁶⁹ Siinä missä tavoiteperiaatteeseen tukeutuvalla argumentoinnilla pyritään osoittamaan ratkaisun edistävän jotakin tavoitepäämäärää, arvoperiaatteeseen tukeutuvalla argumentoinnilla pyritään osoittamaan ratkaisun kunnioittavan tai vahvistavan jotain yksilöllistä tai

---

⁶⁵ Wikberg 2011, s. 91.

⁶⁶ Tolonen 2003, s. 39, 43–44, 49.

⁶⁷ Määttä & Paso 2022, s. 63.

⁶⁸ Määttä & Paso 2022, s. 65.

⁶⁹ Pöyhönen 1988, s. 54–55.

ryhmän oikeutta.⁷⁰ Arvoperiaatteen merkitystä ratkaisargumentaatioissa voidaan pitää heikkona, kun taas tavoiteperiaatteen ratkaisufunktio on parempi, mutta sen soveltamisala on rajoitetumpi ja riippuvainen kyseessä olevasta oikeudenalasta⁷¹.

Kilpailuoikeudellisilla oikeusperiaatteilla ilmennetään sääntelyn taustalla vaikuttavia arvoja ja tavoitteita, joiden avulla kilpailuoikeutta voidaan systematisoida.⁷² Kuten aikaisemmin on todettu, kilpailuoikeudellisen sääntelyn perustana on kilpailulain 1 §:n 2 momentin mukaisesti markkinoiden toimivuuden suojaaminen. Kilpailuoikeudellisista oikeusperiaatteista⁷³ arvoperiaatteita ovat tämän tutkielman keskiössä oleva toiminnanvapaus sekä kohtuusperiaate. Periaatteiden taustalla vaikuttaviksi arvoiksi on kilpailulainsäädännöstä johdettavissa vaihdanta, vapaus ja kohtuus. Sen sijaan vaihdannan intressi on tavoiteperiaate, jonka tavoitepäämäärä on vaihdannan edistäminen sen tehokkuutta korostaen.⁷⁴ Kilpailuoikeudellisiin arvoihin ja tavoitteisiin ei ole sellaisenaan liitetty heikomman suojaa⁷⁵, mutta periaatteella on kuitenkin merkitystä määräävän markkina-aseman väärinkäytön arvioinnissa määräävässä markkina-asemassa olevan yrityksen kilpailijoiden ja asiakkaiden kannalta.

2.2 Toiminnan vapauden periaate

2.2.1 Vapauskäsitteet

Kuten tämän tutkielman johdannossa on todettu, elinkeinovapaus, sopimusvapaus ja yksityinen omistusoikeus ovat markkinatalouden perusrakenteita⁷⁶. Kilpailuoikeuden tavoitteena on varmistaa taloudellisten vapausoikeuksien hyödyntäminen

---

⁷⁰ Dworkin 1987, s. 82; MacCormick 1978, s. 263.

⁷¹ Mononen 1995, s. 143.

⁷² Aine 2011, s. 195.

⁷³ Vrt. Aine (2011, s. 200), joka puolestaan määrittelee kilpailuoikeuden keskeisiksi periaatteiksi vapausperiaatteen, tehokkuusperiaatteen, integraatioperiaatteen ja reiluusperiaatteen. Käytännössä jaottelut eivät kuitenkaan merkittävästi eroa toisistaan, vaan kyse on pikemminkin periaatteille annetuista painoarvoista.

⁷⁴ Mononen 1995, s. 141, 143 ja 145.

⁷⁵ Mononen 1995, s. 142.

⁷⁶ Kuoppamäki 2001, s. 19.

mahdollisimman dynaamisesti ja kustannustehokkaasti⁷⁷. Kilpailuvapaus voidaan määrittellä elinkeinonharjoittajan vapaudeksi päättää omista kilpailukeinoistaan ilman, että sen kilpailijat tai muut sidosryhmät rajoittavat vapaata päätöksentekoa painostamalla tai pakottamalla⁷⁸. Näin ollen kilpailuoikeudellinen vapausperiaate turvaa elinkeinonharjoittajaa omaisuudensuojan ja elinkeinovapauden perusteettomalta rajoittamiselta. Vaikka vapausperiaatteella suojataan ensisijaisesti yksilön oikeusasemaa, turvataan sillä samalla myös markkinoiden toimivuutta. Yhteensovittaviksi tulevatkin sekä yksilöiden välisiä suhteita että kilpailuoikeudellista järjestelmää tarkastelevat näkökulmat.⁷⁹

Vapausperiaatteen ydinsisältö voidaan kilpailuoikeudessa jakaa positiiviseen ja negatiiviseen ulottuvuuteen. Positiivinen ulottuvuus mahdollistaa elinkeinonharjoittajille vaihdantatalouteen osallistumisen kilpailluilla markkinoilla. Kuten aiemmissa luvuissa on todettu, kilpailuoikeudellisen normiston tarkoituksena on lisäksi elinkeinonharjoittajien vapauden suojaaminen. Vapausperiaatteen negatiivisella ulottuvuudella pyritäänkin suojaamaan elinkeinonharjoittajia taloudellisen vallan väärinkäytöltä. Väärinkäyttötilanteissa yksi tai useampi elinkeinonharjoittaja tavallisesti hyödyntää sillä/niillä olevaa markkinavoimaa perusteettomasti syyllistymällä esimerkiksi saalistushinnoitteluun tai johonkin muuhun määräävän markkina-aseman väärinkäyttötapaan.⁸⁰ Markkinavoimalla puolestaan kuvataan elinkeinonharjoittajan kykyä hinnoitella tuotteensa siten, että hinnoittelu ylittää kilpailullisen hintatason tai ohjata muulla tavoin kilpailuolosuhteita esimerkiksi estämällä kilpailijoiden alalle pääsyn⁸¹. Markkinavoiman käsitteen sisältöä tarkastellaan määräävän markkina-aseman näkökulmasta tarkemmin luvussa 3.2.

Toiminnanvapauden periaatteella tarkoitetaan tässä tutkielmassa yleistä elinkeinotoiminnan ja elinkeinonharjoittajien toimintavapautta, joka nähdään erityisesti taloudellisen kilpailun edellytyksenä⁸². Kilpailluilla markkinoilla toimintavapauden rajoitukset

---

⁷⁷ Kuoppamäki 2003, s. 41.

⁷⁸ Kuoppamäki 2003, s. 39.

⁷⁹ Aine 2011, s. 221–222.

⁸⁰ Aine 2011, s. 221.

⁸¹ Kuoppamäki 2018, s. 10.

⁸² Mononen 1995, s. 149.

aiheutuvat markkinoiden itsensä luomasta kilpailumekanismista eivätkä valtion tai toisten elinkeinonharjoittajien asettamista rajoituksista. Käsite kilpailun vapaudesta onkin aina suhteellinen, sillä se voidaan todentaa ainoastaan elinkeinonharjoittajan välisessä suhteessa toisen elinkeinonharjoittajan kanssa.⁸³

Toiminnan vapaus on periaatteena moniulotteinen, ja sen voidaan katsoa muodostuvan useista eri elementeistä.⁸⁴ Seuraavassa toiminnan vapautta tarkastellaan ensin elinkeinonvapauden ja sopimusvapauden näkökulmista, jotka kytkeytyvät läheisesti toisiinsa ja ovat taloudellisen kilpailun perusedellytyksiä⁸⁵. Sen jälkeen käydään lyhyesti läpi muut edellä mainitut oikeusperiaatteet. Osan periaatteista voidaan havaita kytkeytyvän läheisesti toisiinsa, kun taas toisten periaatteiden keskinäinen suhde vaikuttaa jännitteiseltä. Toiminnan vapaudesta johdetut periaatteet ovat puolestaan vastakkaisia jäljempänä esitettyihin kohtuusperiaatteesta ja heikoimman suojelusta johdettuihin intresseihin nähden⁸⁶.

2.2.2 Elinkeinovapaus

Kilpailun tärkeimpänä vapauden muotona voidaan pitää elinkeinovapautta⁸⁷. Lainsäädännössä esiintyvä elinkeinon käsite vastaa taloudellisessa kielenkäytössä käytettävää yrityksen käsitettä⁸⁸. Perustuslain (PL, 731/1999) 18 §:n mukaan oikeus hankkia toimeentulo valitsemallaan työllä, ammatilla tai elinkeinolla kuuluu jokaiselle. Oikeus elinkeinonvapauteen kuuluu niin sanottuihin ensimmäinen sukupolven vapausoikeuksiin, joiden tarkoituksena on suojella yksilön vapauspiiriä julkisen vallan puuttumiselta. Elinkeinovapaudella on oikeusperiaatteena läheinen kytkeä omistusoikeuteen ja

---

⁸³ Kuoppamäki 2003, s. 39–40.

⁸⁴ Mononen 1995, s. 150.

⁸⁵ Kuoppamäki 2003, s. 40.

⁸⁶ Mononen 1995, s. 170–171.

⁸⁷ Mononen 1995, s. 150. Kekkonen (1987, s. 1) tiivistää elinkeinonvapauden määriteltävän oikeudeksi harjoittaa mitä tahansa toimintaa taloudellisen hyödyn saavuttamiseksi ilman ennalta asetettuja esteitä.

⁸⁸ Rissanen 2006, s. 72.

henkilökohtaiseen vapauteen.⁸⁹ Perusoikeutena elinkeinovapaus onkin johdettu alun perin omaisuudensuojasta⁹⁰. Yksilöllisten oikeuksien lisäksi PL 18 §:n on oikeuskirjallisuudessa toisinaan katsottu suojaavan elinkeinovapautta myös yleisenä oikeudellisena instituutiona⁹¹. Elinkeinovapauden taloudellista ulottuvuutta on kuitenkin pidettävä yksilöliisiin oikeuksiin verraten toissijaisena⁹². Huomionarvoista lisäksi on, ettei elinkeinovapaus ole perusoikeutena rajoittamaton. Rajoittamisesta⁹³ on kuitenkin säädettävä lain tasolla.

Euroopan unionissa elinkeinovapaus on tunnustettu yhteisön oikeuden sekä kansallisten lainsäädäntöjen ja käytäntöjen mukaisesti EU:n perusoikeuskirjan artiklassa 16. Kansallisella tasolla elinkeinovapautta säädellään yleislaissa elinkeinonharjoittamisen oikeudesta (ElinkL, 122/1919), jossa elinkeinot on jaoteltu ensinnäkin niin sanottuihin vapaisiin elinkeinoihin, joiden harjoittamisesta ei tarvitse ilmoittaa. Toisen ryhmän puolestaan muodostavat elinkeinot, joiden harjoittamisesta on tehtävä ennen toiminnan aloittamista ilmoitus kaupparekisteriin ja kolmannen ryhmän sellaiset elinkeinot, joiden harjoittamiseen on saatava lupa. Lisäksi useiden elinkeinojen harjoittamiselle on esitetty lisäedellytyksiä niitä koskevissa erityislaeissa.⁹⁴

Elinkeinovapaudella kuvataan yksilön vapautta harjoittaa elinkeinoa eli osallistua vaihdantaan ja sitä kautta taloudelliseen kilpailuun. Elinkeinovapaus on vapautta käydä kauppaa, käyttää erilaisia kilpailukeinoja, laatia sopimuksia ja tehdä taloudellista tulosta. Elinkeinovapaus on mahdollista jakaa yritystoiminnan elinkaaren mukaisesti osa-alueisiin: vapauten ryhtyä harjoittamaan elinkeinoa, vapauten harjoittaa elinkeinoa ja lopulta vapauten lopettaa elinkeinonharjoittaminen.⁹⁵ Yksinkertaistaen elinkeinovapaus

---

⁸⁹ Karapuu & Lavapuro 2011, luku III, jakso 14.

⁹⁰ Saraviita 2005, s. 450.

⁹¹ Ks. esim. Saraviita 2005, s. 18.

⁹² Karapuu & Lavapuro 2011, luku III, jakso 14.

⁹³ Ks. perusoikeuksien rajoitussäännöistä Saraviita 2005, s. 210–211.

⁹⁴ Airaksinen & Jauhiainen 2006, s. 133–134.

⁹⁵ Mononen 1995, s. 150.

voidaankin näin ollen määritellä oikeudeksi harjoittaa elinkeinotoimintaa taloudellisen hyödyn saavuttamiseksi⁹⁶.

Kuten kilpailulain tavoitteita taustoittavassa luvussa 2.1.1 on tuotu esiin, pidetään kilpailulain 1.1 §:ssä lain tarkoituksena terveen ja toimivan taloudellisen kilpailun turvaamista vahingollisilta kilpailunrajoituksilta. Edelleen saman pykälän 2 momentissa nostetaan erikseen esiin elinkeinonharjoittamisen vapauden suojaaminen. Vapausperiaatteella voidaan näin ollen todeta olevan itsenäinen asema kilpailuoikeudellisessa lainsäädännössä⁹⁷. Kilpailulakia edeltäneen kilpailunrajoituslain esitöissä on todettu samansisältöisen ja sanamuodoltaan myöhemmin vain hieman muutetun 1.2 §:n osalta ainoastaan lyhyesti, että lain tarkoituksena on suojata elinkeinotoiminnan vapautta järjestelyiltä, jotka rajoittavat elinkeinonharjoittajan pääsyä markkinoille⁹⁸. Nykyisen kilpailulain esitöissä säännöksen tarkoitusta on puolestaan avattu laajemmin.

Hallituksen esityksen mukaan kilpailulain 1.2 §:n mukainen elinkeinonharjoittamisen vapauden suojaaminen tarkoittaa käytännössä sellaisten olosuhteiden luomista ja ylläpitämistä, joissa elinkeinotoiminnalla on tasapuoliset toimintaedellytykset ja mahdollisuudet menestyä puhtaasti etevämmyyden perusteella. Edelleen hallituksen esityksessä todetaan, että elinkeinonharjoittamisen vapauden suojaaminen kuuluu ensisijaisesti muun lainsäädännön kautta toteutettavaksi, ja vain välillisesti kilpailulain alaan, mikäli menettelyllä on suora kytkeä kilpailun toimivuuteen yleisesti.⁹⁹ Kuoppamäki pitää ainoana varteenotettavana kilpailulain 1.2 §:n tulkintatapana sitä, että lain tarkoituksena on suojata sekä yleistä että yksityistä etua. Tällainen yksityisen elinkeinonharjoittajan subjektiivinen oikeus olla joutumatta kilpailunrajoituksen kohteeksi voidaan katsoa ilmenevän muun muassa oikeutena vahingonkorvauskanteen nostamiseksi käräjäoikeudessa tai vaatimuksena kilpailulakia rikkovien sopimusehtojen julistamisesta pätemättömäksi.¹⁰⁰

---

⁹⁶ Kuoppamäki 2003, s. 39.

⁹⁷ Aine 2011, s. 222.

⁹⁸ HE 148/1987 vp, s. 14.

⁹⁹ HE 88/2010 vp, s. 54.

¹⁰⁰ Kuoppamäki 2018, s. 44.

Myös Aine katsoo, että elinkeinonharjoittajalla on oikeus vedota kilpailulakiin omaksi suojakseen. Tätä oikeutta kuitenkin rajoittaa, että kilpailulain 1.2 § antaa suojaa ainoastaan perusteettomia kilpailun esteitä ja rajoituksia vastaan.¹⁰¹ Näin ollen kilpailulaki sallii yksityisen edun tarkastelun vain, jos tällaiset perusteettomat kilpailijan tai kauppakumppanin luomat elinkeinotoiminnan esteet ja rajoitukset ovat vastoin terveen ja toimivan kilpailun periaatteita¹⁰². Toimiva kilpailu puolestaan merkitsee, että elinkeinonharjoittajalla on vapaus ja oikeus päättää omasta kilpailustrategiastaan, kunhan valittu strategia ei ole kilpailulainsäädännön vastainen¹⁰³.

Kun elinkeinovapaus ymmärretään kilpailukeinojen harjoittamisena ja pyrkimyksenä mahdollisimman korkean hyödyn tavoittamiseksi, voidaan elinkeinovapautteen todeta liittyvän vahvasti myös hinnoitteluvapaus. Kuten edellä on todettu, kilpailun vapaus edellyttää yrityksellä olevaa mahdollisuutta päättää hinnoittelustaan vallitsevan kilpailutilanteen asettamissa rajoissa siten, etteivät toiset markkinatoimijat kohdistaa siihen vapaata päätöksentekoa rajoittavaa pakkoa tai painostusta.¹⁰⁴ Elinkeinonharjoittajalla on vapaus hinnoitella tuotteensa ja sitä kautta vahvistaa kilpailuetuaan taloudellisessa kilpailussa. Hinta on yksi tapa, jolla kilpailuetu halutaan saavuttaa. Muita tapoja voivat olla esimerkiksi laatu ja hyödykkeen muut ominaisuudet.¹⁰⁵ On kuitenkin huomattava, ettei rajaton hinnoitteluvapaus eikä muukaan toimintavapaus ole kilpailulainsäädännössä itseisarvo¹⁰⁶.

Määräävässä markkina-asemassa olevien elinkeinonharjoittajien toiminnanvapautta, kuten saalistushinnoittelun kaltaista kohtuuttoman alhaista hinnoittelua voidaan kilpailulain 7 §:n nojalla rajoittaa, jos toimintaan liittyy kilpailulle vahingollisia väärinkäyttövaihtokutsia. Muille elinkeinonharjoittajille turvataan samalla oikeus saada suojaa kilpailua rajoittavilta toimilta tehokkaan kilpailun turvaamiseksi. Johtopäätöksenä voidaan siis

---

¹⁰¹ Aine 2011, s. 222–223.

¹⁰² Ks. HE 88/2010 vp, s. 54.

¹⁰³ Aine 2011, s. 223.

¹⁰⁴ Kuoppamäki 2003, s. 38–39.

¹⁰⁵ Ks. esim. Kanniainen & Määttä 2021, s. 21; Mononen 1995, s. 131.

¹⁰⁶ Rissanen & Korah 1991, s. 268.

todeta, että kilpailulain ensisijainen tavoite on terveen ja toimivan kilpailun turvaaminen, joka puolestaan asettaa ehdot elinkeinonharjoittajien vapausoikeuksien turvaamiselle.

Siinä missä kilpailulain 1.2 §:ssä on erikseen turvattu edellä mainittu elinkeinonvapauden harjoittamisen suojaaminen, ei EU:n kilpailuoikeudessa ole vastaavaa säännöstä. Kilpailuoikeudellinen vapausperiaate rakentuu EU-oikeudessa SEUT 101 ja 102 artiklojen¹⁰⁷ varaan, jotka turvaavat yksilöille oikeuden saada suoja kilpailua rajoittavilta toimilta. Suoja perustuu horisontaaliselle välittömälle oikeusvaikutukselle eli elinkeinonharjoittajalla olevaan oikeuteen vedota edellä mainittuihin artikloihin muita elinkeinonharjoittajia vastaan.¹⁰⁸ Välittömän oikeusvaikutuksen periaatteella tarkoitetaan sekä luonnollisten että oikeushenkilöiden oikeutta vedota suoraan EU-oikeuteen kansallisissa tuomioistuimissa ja viranomaisissa¹⁰⁹.

2.2.3 Sopimusvapaus

Yksilöllinen taloudellinen itsemääräämisoikeus ilmenee sopimusoikeudessa sopimusvapautena. Toisin kuin elinkeinonvapautta, sopimusvapautta ei ole erikseen määritelty perusoikeudeksi perustuslaissa. Siitä huolimatta sopimusvapauden katsotaan vakiintuneesti nauttivan kotimaisessa oikeuskäytännössä perustuslain suoja osana muita perusoikeuksia¹¹⁰. Kuten elinkeinonvapaudella, sopimusoikeudella on läheinen kytkentä PL 15 §:ssä turvattuun omaisuuden suojaan. Lain esitöissä sopimusvapauden on nimittäin todettu saavan tiettyssä määrin suoja omaisuudensuojasäännöksen kautta¹¹¹. Oikeuskirjallisuudessa sopimusvapauden onkin katsottu nauttivan rajoitetusti perustuslain suoja jo silloin, kun sopimusta ei ole vielä solmittu. Suojan tasoa on kuitenkin pidetty

---

¹⁰⁷ SEUT 101 artiklan sisältöä käsitellään tämän tutkielman kappaleessa 2.1.2. SEUT 102 artiklan mukaan määrävän markkina-aseman väärinkäyttö on kiellettyä EU:n sisämarkkinoilla tai markkinoiden merkittäväällä osalla, mikäli väärinkäyttö on omiaan vaikuttamaan jäsenvaltioiden välillä käytävään kauppaan. SEUT 101 artiklan ja SEUT 102 artiklan mukaiset väärinkäyttötavat ovat yhteneviä kilpailulain 5 ja 7 §:ssä mainittujen väärinkäyttötapojen kanssa.

¹⁰⁸ Aine 2011, s. 224.

¹⁰⁹ Ojala 2011, s. 18.

¹¹⁰ Wikström 2004, s. 252.

¹¹¹ HE 309/1993 vp, s. 62.

merkittävämpänä sopimuksen solmimisen jälkeen.¹¹² Oikeuskirjallisuudessa on myös katsottu, ettei elinkeinonvapautta ole olemassa ilman sopimusvapautta¹¹³. Elinkeinonvapauden lisäksi sopimusvapaus on kytköksissä muihin taloudellisiin vapausoikeuksiin kuten liikkeenperustamisvapauteen ja yhdistymisvapauteen¹¹⁴.

Sopimusvapaus rakentuu oletukselle sopimuksen osapuolten tasavertaisuudesta ja vapaasta tahdonmuodostuksesta¹¹⁵. Sitä voidaankin pitää yhtenä markkinatalouden peruspilareista¹¹⁶. Komission tiedonannossa sopimusvapauden on todettu olevan sopimusoi-keuslainsäädännön keskeinen tekijä, jonka avulla sopimusta laadittaessa on mahdollista huomioida sopimusosapuolten erityistarpeita parhaiten tyydyttävä tapa. Vapautta on mahdollista rajoittaa ainoastaan muun lainsäädännön edellyttämällä pakottavilla sopimusnormeilla.¹¹⁷ Sopimusvapauden keskeisen osa-alueen muodostaa sisältövapaus eli sopimuksen osapuolten vapaus tehdä sopimuksen kohteena olevasta asiasta haluamiansa päätöksiä. Sisältövapaus koskee tyypillisesti tavaran tai palvelun hintaa, ostettavan tavaran määrä, irtisanomisaikaa sekä toimitusehtoja. Sopimusvapauden rajoitukset puolestaan ilmenevät edellä mainitusta sopimuksen osapuolten tahdon syrjäyttävästä pakottavasta lainsäädännöstä, joka koskee useimmiten elinkeinonharjoittajan ja kuluttajan välillä tehtyjä sopimuksia.¹¹⁸ Sopimusvapauden rajaamisessa onkin kyse heikomman osapuolen suojaamisesta. Näin ollen pakottava lainsäädäntö on elinkeinonharjoittajien välisissä sopimuksissa harvinaista.¹¹⁹

Sopimusvapauden käsite voidaan jakaa alakäsitteisiin. Muukkonen on jakanut vanhemmassa oikeuskirjallisuudessa myös elementeiksi nimittämänsä alakäsitteet (1) päätäntävapauteen, (2) sopimuskumppanin valitsemisvapauteen, (3) tyyppivapauteen, (4) muihin sisältövapauden rajoituskysymyksiin eli sisältövapauteen sen suppeassa

---

¹¹² Länsineva 2002, s. 182–183.

¹¹³ Wikström 2004, s. 252–253.

¹¹⁴ Hemmo 2008, s. 61.

¹¹⁵ Kuoppamäki 2003, s. 41.

¹¹⁶ Hemmo 2003, s. 70.

¹¹⁷ Komission tiedonanto EUVL C 63 15.3.2003, s. 15.

¹¹⁸ Rissanen ja muut 1990, s. 248.

¹¹⁹ Hemmo 2008, s. 63.

merkityksessä, (5) muotovapautteen ja (6) purkuvapautteen. Muukkonen on katsonut, että edellä mainittuihin elementteihin on mahdollista palauttaa kaikki ne vapaudet, joita sopimusvapaus käsitteenä määrittää.¹²⁰ Hemmo on pitänyt Muukkosen näkemystä sopimusvapauden jakamisesta viiteen ensimmäiseen elementtiin edelleen hyväksyttävänä. Muukkosen näkemyksestä poiketen Hemmo ei sen sijaan ole hyväksynyt purkuvapautta muihin edellä mainittuihin rinnastettavana kuudentena elementtinä, vaan on pitänyt sitä muista erillisenä. Ensin mainittuja ulottuvuuksia yhdistää Hemmon mukaan se, että niiden avulla ratkaistaan, tehdäänkö sopimusta, kenen kanssa sopimus tehdään sekä millä tavalla ja minkä sisältöisenä se laaditaan. Purkuvapaudessa puolestaan on kyse toisen osapuolen oikeudesta päättää sopimus toisen osapuolen sopimusrikkomuksen perusteella.¹²¹

Kilpailuoikeudessa sopimusvapauden rajoittaminen ei liity pelkästään heikomman suojaamiseen. Kilpailulain 8 §:ssä sopimusvapautta rajoitetaan kieltämällä kilpailunrajoitusta koskevan sopimusehdon soveltaminen ja täytäntöönpano. Kielletyt sopimusehdot ovat edellisissä luvuissa läpi käytyjen kilpailulain 5 §:n ja sitä EU-oikeudessa vastaavan SEUT 101 artiklan sekä jäljempänä yksityiskohtaisesti tarkasteltavien kilpailulain 7 §:n ja sitä vastaavan SEUT 102 artiklan vastaisia. Lisäksi markkinaoikeus (MAO) tai Kilpailu- ja kuluttajavirasto (KKV) voi kieltää muun kilpailua rajoittavan sopimusehdon soveltamisen tai täytäntöönpanon. SEUT 101 ja 102 artikloissa vastaava kieltäminen sisältyy artiklaan itseensä. SEUT 102 artiklan on EU-oikeuskäytännössä katsottu voivan muodostaa määräävässä asemassa olevalle yritykselle veloitteen ylläpitää voimassa olevia sopimussuhteita sekä solmia uusia sopimuksia uusien sopimuskumppanien kanssa. Tämänkaltaisen sopimusvelvollisuus linkittyy tavallisesti tilanteisiin, joissa määräävässä markkina-asemassa olevan elinkeinonharjoittajan valmistaman hyödykkeen asema on markkinoiden toimivuuden kannalta kriittinen.¹²²

---

¹²⁰ Muukkonen 1956, s. 607–609.

¹²¹ Hemmo 2008, s. 65.

¹²² Aine 2011, s. 356.

Sopimusvapauden rajoittamisen taustalla on pyrkimys kilpailun edistämisestä. Kilpailun avulla voidaan lisätä taloudellista tehokkuutta, hillitä hintojen nousua ja edesauttaa kuluttajien tarpeiden tyydyttymistä.¹²³ Kilpailun mahdollistamiseksi elinkeinonharjoittajien onkin alistuttava siihen, etteivät niiden tekemät kilpailua voimakkaasti rajoittavat sopimukset ole hyväksyttäviä. Mikäli sopimusvapaus olisi kilpailuoikeudessa täysin rajoittamatonta, olisi määräävässä markkina-asemassa olevilla yrityksillä mahdollisuus tehdä keskinäisiä sopimuksia markkinoiden jakamisesta ja hinnoittelusta.¹²⁴ Kilpailulainsäädännön ei kuitenkaan tule rajoittaa sopimusvapautta yhtään enempää kuin se on kiellettyjen kilpailunrajoitusten vuoksi tarpeen. Kilpailuviranomaisen toimivallassa ei näin ollen ole, eikä vapailla markkinoilla saakaan olla, kilpailun lopputulokseen vaikuttaminen. Kilpailuviranomaisen tehtäväksi jää sen sijaan valvoa kilpailukeinojen lainmukaisuutta ja kilpailun rakenteellisten edellytysten pysyvyyttä.¹²⁵ Suomessa kilpailuviranomaisena toimii edellä mainittu Kilpailu- ja kuluttajavirasto, EU:ssa puolestaan Euroopan komission kilpailun pääosasto. Määräävän markkina-aseman väärinkäyttöarviointia tarkastellaan jäljempänä erityisesti saalistushinnoittelun näkökulmaan keskittyen.

2.3 Muut kilpailuoikeudelliset oikeusperiaatteet

2.3.1 Vaihdannan vapaus ja tehokkuus

Vaihdannan oikeuttamisperuste pohjautuu sen välttämättömyydelle ja hyödyllisyydelle yhteiskunnan välisen työnjaon toteuttamiseksi. Vaihdannan intressi, joka voidaan määritellä taloudellisten hyödykkeiden siirtymiseksi niitä eniten arvostaville ja toisaalta vaihtoehdoisesti myös hyödykkeiden mahdollisimman laajaksi siirtymiseksi, edellyttää taloudelliselta toiminnalta aktiivisuutta ja tehokkuutta. Lisäksi vaihdannan on oltava vapaata eli osapuolien tahtoon perustuvaa ja molempia osapuolia hyödyttävää. Vaihdannan

---

¹²³ Hemmo 2008, s. 63.

¹²⁴ Pöyhönen 2003, s. 83–84.

¹²⁵ Kuoppamäki 2003, s. 42.

tosiallisen mahdollistamisen edellytykset voidaan näin ollen kiteyttää toiminnan tehokkuuden ja vapauden kriteereiksi.¹²⁶

Kilpailulain 1 §:ssä lain tarkoituksiksi määritetyn terveen ja toimivan kilpailun perustana toimii tehokkuus¹²⁷. Tehokkuus rakentuu ensiksikin allokatiivisesta ja produktiivisesta tehokkuudesta muodostuvalle staattisen tehokkuuden sekä toiseksi myös edistystä kuvaavalle dynaamisen tehokkuuden käsitteelle¹²⁸. Allokatiivinen ja produktiivinen tehokkuus muodostavat yhdessä kokonaistehokkuuden, joka määrittää yhteiskunnan vaurauden tai kuluttajien hyvinvoinnin tason¹²⁹. Allokatiivinen tehokkuus voidaan tiivistää resurssien kokonaiskohdistumisen ilmentymiseen markkinoilla siinä missä produktiivinen eli tuotannollinen tehokkuus kohdistuu yksittäisiin yrityksiin. Produktiivisella tehokkuudella ilmenetään kaikkia tarkasteltavan yrityksen varallisuutta kasvattavia toimenpiteitä.¹³⁰ Sekä staattisen tehokkuuden että dynaamisen tehokkuuden käsitteillä kuvataankin eräänlaista ihannetilaa¹³¹.

Vaihdannan tehokkuus on ensisijaisesti staattista tehokkuutta eli käytettävissä olevilla tuotantotekijöillä ja -menetelmillä saavutettavaa mahdollisimman suurta tuottavuutta. Näin ollen kilpailulain 1 §:n 1 momentin mukaisen terveen kilpailun voidaan katsoa merkitsevän vaihdannan tehokkuuden näkökulmasta sitä, että tuotantotekijät jakautuvat niille tahoille, joilla on mahdollisuus toimia tehokkaimmin. Vaihdannan tehokkuus perustuu staattisen tehokkuuden ohella myös dynaamiselle tehokkuudelle eli uusien tuotantotekijöiden ja -menetelmien kehittämiseksi, jotta tarpeiden tyydyttäminen voidaan maksimoida.¹³²

---

¹²⁶ Pöyhönen 1988, s. 270–272.

¹²⁷ Aine 2011, s. 206. Ks. tarkemmin myös KM 1987:4, s. 117.

¹²⁸ Kuoppamäki 2003, s. 32.

¹²⁹ Bork 1993, s. 91.

¹³⁰ Ks. Bork 1993, s. 105 ja Kuoppamäki 2003, s. 32 ja 36.

¹³¹ Rissanen 1978, s. 56.

¹³² Mononen 1995, s. 129–131, 145–146.

Täydellisen kilpailun muodostamassa ideaalitalanteessa yhdelläkään markkinoilla toimivista yrityksistä ei ole mahdollisuutta määrätä yksinään tuotteiden hintatasosta tai tuotantomääristä¹³³. Käytännössä vaihdannan tehokkuus kuitenkin tiivistyy epätäydellisillä markkinoilla yritysten pakottamiseen suorituskilpailuun osallistumiseen sekä kilpailutoiminnan hankaloittamisen ja kilpailumahdollisuuksien kaventamisen kieltämiseen¹³⁴. Näin ollen täydellinen kilpailu on ihanne, jota todellisuudessa on tuskin koskaan olemassa¹³⁵.

Kilpailupolitiikan tasolla vaihdannan vapaus on jännitteisessä suhteessa vaihdannan hyödyntämisen kanssa. Vaihdannan vapaus ei nimittäin ole pelkästään elinkeinonkeinoharjoittajien omassa toimintavallassa, vaan sillä halutaan suojata kilpailun perusrakenteita.¹³⁶ Vaihdannan vapauden voidaankin katsoa ilmenevän ensinnäkin keinotekoisien alalle pääsyn esteiden sekä toiseksi keinotekoisesti suojattujen toimialojen kieltämisessä. Asiakkaiden näkökulmasta vaihdannan vapaus ilmenee lisäksi hyödykkeiden kilpailuttaminen mahdollisuutena. Kilpailutilanteessa asiakkaalla on valinnanvapaus ja mahdollisuus hyödykkeiden hankkimiseen edullisemmin, kuin mitä se ilman kilpailun laskemia markkinahintoja olisi mahdollista. Vaihdannan vapaus rajoittaa myös sellaisten sitovien ja kohtuuttomien pitkiksi muodostuvien sopimusten laatimista, joista asiakas ei pysty irtaantumaan.¹³⁷

2.3.2 Kohtuus

Siinä missä vaihdannan oikeuttamisperusteina voidaan pitää välttämättömyyttä ja hyödyllisyyttä, toimii kohtuusperiaatteen perustana oikeudenmukaisuus¹³⁸. Oikeudenmukaisuuden taustalla vaikuttavat tasapuolisuuden, tasaveroisuuden ja tasapainon arvot.

---

¹³³ Kuoppamäki 2003, s. 32.

¹³⁴ Mononen 1995, s. 146–148.

¹³⁵ Kuoppamäki 2018, s. 7.

¹³⁶ Kuoppamäki 2003, s. 42.

¹³⁷ Mononen 1995, s. 147–148.

¹³⁸ Pöyhönen 1988, s. 262.

Yleisenä oikeusperiaatteena kohtuusperiaate kieltää aseman, ominaisuuksien, kykyjen tai sattumanvaraisen tilanteen hyväksikäytön tavalla, josta aiheutuu toiselle osapuolelle kohtuutonta vahinkoa. Kohtuullisuusperiaatteen avulla pyritäänkin saavuttamaan kaikentapaisessa toiminnassa tapahtuva erilaisten intressien välinen kohtuullinen tasapaino. Täydellisen tasapainon saavuttaminen ei sen sijaan ole käytännössä mahdollista, eikä siihen edes pyritä.¹³⁹

Kohtuusperiaate on yksi sopimusoikeuden kantavista periaatteista, jonka kautta pyritään nostamaan esiin sopimusoikeudellinen arvo- ja tavoitepohja¹⁴⁰. Sopimusoikeudessa kohtuutta arvioidaan sopimustasapainon kautta, joka voidaan jakaa sääntelykohtuudeksi ja sovittelukohtuudeksi. Sääntelykohtuullisuus on etukäteistä ja sen keskiössä on oikeusjärjestelmän sääntöjen ja kohtuusperiaatteen muodostaman yhteisvaikutuksen vahvistaminen. Sovittelukohtuullisuudella puolestaan pyritään jälkikäteisesti korjaamaan yksittäisissä sopimussuhteissa olevia vinoumia.¹⁴¹ Kohtuusperiaatteen soveltamisen ensisijainen prioriteetti on sopimuksen sisällön tarkentamisessa, ja sillä ei pyritä ensisijaisesti vaikuttamaan sopimusvapauteen¹⁴².

Kilpailuoikeudessa kohtuusperiaatteella ei ole sopimusoikeuden kaltaista vakiintunutta asemaa oikeuksien ja velvollisuuksien väliseen tasapainoon pyrkivänä intressipunnintana, vaan kohtuus oikeusperiaatteena pyrkii muodostamaan niin vaihdannan intressin, toiminnanvapauden kuin kohtuullisten ehtojen välille liiketaloudellisesti toimivan ja kohtuullisen suhteen¹⁴³. Kohtuusperiaatetta tarkastellaankin kilpailuoikeudessa pitkälti taloudellisen kilpailun ja kilpailijoiden intressin kautta¹⁴⁴. Toisaalta sopimusoikeudellisen kohtuusperiaatteen voidaan katsoa muodostavan kilpailuoikeudelle raamit, jolle edellisessä alaluvussa tarkasteltu vaihdannan toimivuus rakentuu¹⁴⁵.

---

¹³⁹ Mononen 1995, s. 157, 159–160.

¹⁴⁰ Aine 2011, s. 47.

¹⁴¹ Pöyhönen 1988, s. 185–188, 262.

¹⁴² Mähönen 2001, s.111.

¹⁴³ Mononen 1995, s. 165.

¹⁴⁴ Mononen 1995, s. 164.

¹⁴⁵ Aine 2011, s. 175.

Kilpailulain 1 §:n mukaisesti lain tavoitteena on turvata terve ja toimiva taloudellinen kilpailu vahingollisilta kilpailunrajoituksilta. Toisin sanoen lain soveltamisen ulkopuolelle rajautuu kaikki sellainen toiminta, joka ei vahingoita kilpailua. Kilpailulain 7 §:n mukaisesti määrävän markkina-aseman väärinkäyttöä on muun muassa kohtuuttomien myynti- tai ostohintojen tai muiden kohtuuttomien kauppaehtojen suora tai välillinen määrittäminen. Kilpailuoikeudellinen keskustelu kohtuuttomuudesta onkin tarkoittanut perinteisesti lähinnä hyödykkeiden hintojen kohtuullisuustarkastelua. Kohtuuttoman korkea hinnoittelu ei ole kansantalouden näkökulmasta kannattavaa. Toisaalta liian alhainen hinnoittelu, kuten saalistushinnoittelu, voi aikaansaada kilpailijoiden toimintamahdollisuuksien heikkenemisen, mikä on omiaan johtamaan viime kädessä monopolihinnoitteluun kilpailijoiden ollessa pakotettuja vetäytymään markkinoilta.¹⁴⁶

Kilpailuoikeudellisesta näkökulmasta tarkasteltuna elinkeinonharjoittajan pyrkimystä tuloksetekoon ei tule rajoittaa yhtään enempää kuin se on markkinoiden toimivuuden kannalta tarpeellista. Esimerkiksi liiallisella hintatason kohtuullisuuden painottamisella katsotaan olevan vahingollinen vaikutus kilpailuun. Määrävässä markkina-asemassa olevalla yrityksellä on kuitenkin mahdollisuus vahingoittaa markkinoiden toimintaa, joten kohtuuton määrävän markkina-aseman hyväksikäyttö on kielletty. Sopimustasapainon eli sopimusoikeudellisen kohtuuttomuuskontrollin ja elinkeinonharjoittajien tuloksetekovapauden suhde ei näin ollen olekaan kilpailuoikeudellisessa sääntelyssä ristiriidaton. Kohtuusperiaate ei edistä määrävässä markkina-asemassa olevan yrityksen kilpailuetuja, vaan sen kilpailuoikeudellinen tehtävä on sen sijaan toimia sopimustasapainon ja elinkeinovapauden tasapainoittajana vapaan kilpailun turvaamisessa.¹⁴⁷ Kohtuullisuutta palataan tarkastelemaan kohtuuttoman hinnoittelun, jollaista myös saalistushinnoittelu on, näkökulmasta luvussa 4.2.

---

¹⁴⁶ Mononen 1995, s. 163–164.

¹⁴⁷ Mononen 1995, s. 165, 182.

2.3.3 Heikomman suoja

Heikomman suojaamista pidetään yhtenä tärkeimmistä siviilioikeudellista oikeusperiaatteista. Käsitteellä ei ole vakiintunutta ja täsmällistä määritelmää, vaan se tulee arvioitavaksi erilaisista näkökulmista käsin. Heikomman suojan oikeusperustana toimii sopimus-suhteiden osapuolten välillä esiintyvä eriarvoisuus, joka pyritään heikomman suojelun avulla palauttamaan yhdenvertaiseksi. Näin ollen heikomman suojelun tarkoituksena on rajoittaa sopimusvapautta, jonka katsotaan, kuten aiemmin on jo todettu, olevan sopimus-oikeuden lähtökohta.¹⁴⁸ Heikomman osapuolen suojan tarve on tarpeen selvittää ja suhteuttaa aina tapauskohtaisesti¹⁴⁹.

Toisin kuin sopimusoikeudessa ja muissa siviilioikeuteen luettavissa oikeudenaloissa, heikomman suojalle ei kilpailuoikeudellisessa arvioinnissa anneta samanlaista painoarvoa. Koska elinkeinotoiminnan lähtökohta on toiminnan- ja tuloksentekevapaus, voidaan määräävän markkina-aseman väärinkäyttöä koskevaa normistoa pitää eräänlaisena rajoituksena näitä edellä tarkasteltuja vapausoikeuksia koskien. Kuten kohtuusperiaate, heikomman suojelun periaate kaventaa määräävässä markkina-asemassa olevan yrityksen näkökulmasta tarkasteltuna myös vaihdannan intressiä.¹⁵⁰

Määräävän markkina-aseman sääntelyn taustalla vaikuttaa ajatus heikomman suojan periaatteesta, jolla pyritään suojelemaan heikommassa asemassa olevaa kilpailijaa tai kuluttajaa elinkeinonharjoittajan määräävän markkina-aseman väärinkäytöltä¹⁵¹. Määräävässä markkina-asemassa toimivalla elinkeinonharjoittajalla on nimittäin valtaa ja edellytyksiä toimia markkinoilla edukseen kilpailupaineen niin vaatiessa. Täysi sääntelämättömyys antaisi elinkeinonharjoittajalle liiallisen vapauden ja mahdollisuuden vaikuttaa asiakkaan intresseihin kielteisesti. Vaikka heikomman suojan periaate voidaan nähdä sellaisenaan ongelmallisena puhtaasti kilpailuoikeudellisesta näkökulmasta katsottuna,

---

¹⁴⁸ Ämmälä 2001, s. 97–98.

¹⁴⁹ Aine 2011, s. 186.

¹⁵⁰ Mononen 1995, s. 169–170.

¹⁵¹ Mononen 1995, s. 168–169.

on sillä kuitenkin merkitystä määrävän markkina-aseman väärinkäytön arvioinnissa. Joka tapauksessa heikomman suojelun periaate on kuitenkin toissijaisessa asemassa toiminnan vapauden, kohtuuden ja vaihdannan periaatteisiin nähden¹⁵².

---

¹⁵² Mononen 1995, s. 170.

3 Määrävä markkina-asema ja toiminnan vapaus

3.1 Määrävän markkina-aseman lainsäädännöllinen perusta

Kilpailulain 4 §:n 1 momentin 2 kohdassa määräväksi markkina-asemaksi määritellään yhden tai useamman elinkeinonharjoittajan tai useiden elinkeinonharjoittajien muodostaman yhteenliittymän yksinoikeus tai muu määrävä asema tietyillä hyödykemerkkinoilla. Määrävä markkina-asema voi olla joko koko maassa tai tietyllä alueella. Mainitun yksinoikeuden tai muun määrävän aseman tulee lisäksi ohjata merkittävästi hyödykkeen hintatasoa, toimitusehtoja tai vastaavasti muulla tavoin vaikuttaa kilpailuolosuhteisiin jollakin tietyllä tuotanto- tai jakeluportaalla.

Lain esitöissä¹⁵³ elinkeinonharjoittajien yhteenliittymä on määritetty yhtenäisesti toimivaksi elinkeinonharjoittajien ryhmäksi, jonka toiminnan tarkoitus on pysyvä. Säännöksessä on haluttu tuoda ilmi, että määrävä markkina asema voi olla yhden tai useamman elinkeinonharjoittajan sijaan myös yhteisesti useamman elinkeinonharjoittajan yhteenliittymällä. Yhteenliittymän oikeudellisen arvioinnin tulee pohjautua yhteenliittymän oikeudellisen muodon sijaan järjestelyn taloudelliseen sisältöön.¹⁵⁴ Riittäviksi taloudelliseksi yhteyksiksi on EU:n oikeuskäytännössä katsottu erilaiset sopimusoikeudelliset siteet, kuten esimerkiksi yhtenäiset lisenssit, joiden avulla määrävässä markkina-asemassa olevat yritykset saavat etulyöntiaseman kilpailijoihinsa verrattuna. Hallituksen esityksessä on nostettu sopimusoikeudellisten siteiden lisäksi esiin myös rakenteelliset siteet, jollaisina voidaan pitää esimerkiksi ristiinomistusta tai vastavuoroista hallitusedustusta.¹⁵⁵

---

¹⁵³ Kilpailulain 4 §:n 1 momentin 2 kohta on samansisältöinen kuin kumotun kilpailunrajoituslain (480/1992) 3 §:n 2 momentti. Samoin mainittu 3 §:n 2 momentti vastaa sisällöllisesti siihen tehtyjä täsmennyksiä lukuun ottamatta sitä edeltäneen kilpailunrajoituksista annetun lain (709/1988) samaa lainkohtaa. Lain esitöinä on tämän takia hyödynnetty vuoden 1987 hallituksen esitystä eduskunnalle laiksi kilpailunrajoituksista (HE 148/1987 vp) sekä vuoden 2004 hallituksen esitystä eduskunnalle laeiksi kilpailunrajoituksista annetun lain ja eräiden siihen liittyvien lakien muuttamisesta (HE 11/2004).

¹⁵⁴ HE 148/1987 vp, s. 17.

¹⁵⁵ HE 11/2004 vp, s. 30.

Elinkeinonharjoittajien yhteenliittymäksi onkin näin ollen voitu katsoa luettavan sellaiset yhteistä toimintalinjaa noudattavat elinkeinonharjoittajien ryhmät, jotka toimivat tietoisessa ja suunnitelmallisessa yhteisessä tarkoituksessa yhdessä sovituin menettelymuodoin. Tällöin yhteenliittymä kontrolloi sen muodostavien elinkeinonharjoittajien markkinakäyttäytymistä.¹⁵⁶ EU:n oikeuskäytännössä määrävän markkina-aseman on todettu voivan toteutua myös silloin, kun yhtä useampi yritys on yhteisessä määrävässä markkina-asemassa huolimatta siitä, että millään kyseisistä yrityksistä ei olisi yksinään määrävää markkina-asemaa¹⁵⁷.

Kilpailulain 4 §:n 2 kohdassa määrävässä asemassa olevista elinkeinonharjoittajista puhuttaessa viitataan ensiksikin niin kutsuttuihin oikeudellisiin monopoleihin. Oikeudellinen monopoli voi pohjautua siihen, että lainsäädännössä tietty toiminta on annettu jonkin elinkeinonharjoittajan yksinoikeudeksi. Oikeudellinen monopoli voi olla myös sellaisella elinkeinonharjoittajalla, jolla on hallussaan toimilupa jonkin tietyn taloudellisen toiminnan harjoittamiseen, joka on koko maassa tai tietyllä alueella myönnetty ainoastaan kyseiselle elinkeinonharjoittajalle. Lain esitöissä kilpailulain 4.1 §:n 2 kohdan mukaiseen yksinoikeuteen rinnastetaan myös tosiasiallinen markkinoiden hallinta, jonka syynä voivat olla esimerkiksi elinkeinonharjoittajan teknologinen tai taloudellinen ylivalta kilpailijoihinsa nähden.¹⁵⁸

Tosiasiallinen markkinoiden hallinta on useimmiten luonnollisella monopolilla, jolla tarkoitetaan hyödykkeen tuottamisesta syntyvien yksikkökustannusten alenemista sen mukaisesti, mitä suurempi osuus tuotettavista hyödykkeistä on yhden yrityksen valmistama. Tästä seuraa, että edullisimmaksi tavaksi hyödykkeen tuottamiseksi muodostuu tuotannon tilaaminen yhdeltä ainoalta yritykseltä. Koska kilpailu ei ole taloudellisesti kannattavaa muille yrityksille koko maassa tai tietyllä alueella, jää kyseinen yritys markkinoiden ainoaksi toimijaksi.¹⁵⁹ Luonnollisen monopolin perustana on usein kulloisellakin

---

¹⁵⁶ HE 148/1987 vp, s. 17.

¹⁵⁷ Kuoppamäki 2018, s. 285.

¹⁵⁸ HE 148/1987 vp, s. 17.

¹⁵⁹ Kuoppamäki 2018, s. 255.

ajanjaksolla hyödynnettävissä oleva teknologia¹⁶⁰. Luonnollisina monopoleina voidaan nykyisin pitää muun muassa kunnallisia vesilaitoksia ja kaukolämpö- sekä sähkönsiirto-yhtiöitä, joiden toimintaa säädellään erityislainsäädännöllä¹⁶¹.

Määräävän markkina-aseman arvioinnissa tulee määritellä elinkeinonharjoittajan markkinarakenne ja relevantit markkinat. Tämän lisäksi tulee selvittää elinkeinonharjoittajan markkinaosuus ja kaikki muut tekijät, joiden takia sen kilpailijat ovat sitä heikommassa asemassa.¹⁶² Huomioon tulee määräävän markkina-aseman olemassaoloa puoltavien seikkojen vastapainoksi ottaa myös mahdolliset vastaan puhuvat seikat¹⁶³. Näin ollen kyse onkin aina kokonaisharkinnasta, sillä määräävän markkina-aseman aineellisten edellytysten eli hyödykkeen hintatasoon, toimitusehtoihin tai muihin kilpailuolosuhteisiin vaikuttamisen todentamisen edellytyksenä on markkinoiden rakenteen ja toiminnan tapauskohtainen tarkastelu¹⁶⁴.

Arvioinnissa merkitystä saavat etenkin markkinoille pääsyn esteet, erityisesti yksinoikeudet, kilpailijoiden lukumäärä ja markkinaosuudet, kysynnän rakenne sekä hyödykkeen erityisominaisuudet. Määräävän markkina-aseman edellytys toteutuu aina yhden elinkeinonharjoittajan tai elinkeinonharjoittajien yhteenliittymän tarjotessa hyödykettä yksinään jollakin tietyllä tuotanto- tai jakeluportaalla. Kilpailuilla markkinoilla määräävän markkina-aseman edellytyksenä puolestaan on elinkeinonharjoittajan tai elinkeinonharjoittajien yhteenliittymän kyky ohjata merkittävästi hintatasoa, toimitusehtoja tai vastaavia muita kilpailuolosuhteita.¹⁶⁵

Toisin kuin kansallisessa lainsäädännössä, EU-lainsäädännössä määräävän markkina-aseman käsitettä ei ole lainkaan määritetty. EU:n oikeuskäytännössä määräävän markkina-aseman on katsottu tarkoittavan yrityksellä olevaa taloudellista valta-asemaa, jota

---

¹⁶⁰ Stenborg & Virtanen 2016, s. 343.

¹⁶¹ Kuoppamäki 2018, s. 255; Stenborg & Virtanen 2016, s. 343.

¹⁶² Mentula ja muut 1998, s. 51, 61, 70.

¹⁶³ Oinonen 2016, s. 155.

¹⁶⁴ HE 148/1987 vp, s. 17.

¹⁶⁵ HE 148/1987 vp, s. 17–18.

käyttämällä sen on mahdollista estää todellinen kilpailu relevanteilla markkinoilla toimimalla itsenäisesti kilpailijoihin, asiakkaisiin ja kuluttajiin nähden. Määräävän markkina-aseman on lisäksi arvioitu muodostuvan useiden sellaisten osa-alueiden yhteisvaikutuksesta, jotka eivät yksittäin välttämättä ratkaisevasti muodostaisi määräävää markkina-asemaa.¹⁶⁶

Seuraavassa alaluvussa nostetaan esiin relevanttien markkinoiden määrittelyn tärkeys yrityksen määräävän markkina-aseman todentamisen näkökulmasta. Koska tämän tutkielman aiheena on saalistushinnoittelu, on erityisesti hintatasoon vaikuttamisen merkitystä määräävän markkina-aseman tunnusmerkistön osa-alueena tarkoituksenmukaista tarkastella sen jälkeen tarkemmin. Tutkimusaiheen kannalta olennaista lisäksi on, että hinnoitteluvapaus liittyy olennaisesti elinkeinovapauteen ja sillä on myös vahva yhteys sopimusvapauteen, kuten tutkielmassa on jo aiemmin käynyt ilmi.

3.2 Relevanttien markkinoiden määrittäminen

3.2.1 Markkinaosuus ja relevantit markkinat

Määräävän markkina-aseman arvioimisen tärkeimpänä tekijänä voidaan pitää yrityksen markkinaosuutta, joka puolestaan ilmentää suoraan yrityksen markkinavoimaa¹⁶⁷. Markkinavoima ja sen arvioiminen muodostavatkin kilpailuoikeuden ytimen¹⁶⁸. Markkinavoiman mittaamiselle ei siitä huolimatta ole annettu oikeuskirjallisuudessa vakiintunutta merkityssisältöä, vaan käsite on moniulotteinen ja sille on esitetty useita vaihtoehtoisia määrittelytapoja¹⁶⁹. Kuten luvussa 3.1 on mainittu, todennetaan markkinavoimalla kuitenkin yleisesti oikeustieteessä ja taloustieteessä käytetyn määritelmän mukaisesti

---

¹⁶⁶ Ks. esim. Asia 27/76, United Brands v. komissio, s. 23.

¹⁶⁷ Mentula ja muut 1998, s. 61; Rissanen & Korah 1991, s. 307.

¹⁶⁸ Alkio & Wik 2004, s. 75.

¹⁶⁹ Kuoppamäki (2003, s. 228–230) on nostanut esiin markkinavoiman tarkastelun markkinarakenteen ja riippuvaisuussuhteiden tutkimisen merkityksen kannalta. Lisäksi markkinavoiman avulla voidaan määrittellä yrityksellä olevaa mahdollisuutta hinnoitella hyödykkeet rajakustannusten yläpuolelle ja sulkea kilpailijat markkinoiden ulkopuolelle.

yri­tysten kykyä nostaa hyödykkeidensä hinnoittelua siten, että hinnoittelu ylittää kilpailullisen hintatason ja pysyy sen yläpuolella tai vaikuttaa muulla tavoin kilpailuolosuhteisiin esimerkiksi estämällä kilpailijoiden alalle pääsyn tai sulkemalla ne muutoin markkinoiden ulkopuolelle¹⁷⁰.

Markkinavoiman ollessa merkittävä kilpailijoiden ja asiakkaiden toiminnalla ja reaktioilla ei ole enää olennaista vaikutusta yrityksen tekemiin ratkaisuihin¹⁷¹. Yksinkertaistettuna markkinavoimalla tarkoitetaan siis taloudellista valtaa. Markkinavoiman käsite liittyy läheisesti määräävään markkina-asemaan, mutta oikeuskirjallisuudessa ei ole pystytty tekemään yhtenäistä vakiintunutta erottelua moniulotteisten käsitteiden välillä¹⁷². Markkinavoiman on esitetty olevan määreenä määräävää markkina-asemaa laajempi, mutta toisaalta sitä on myös katsottu voitavan hyödyntää apukäsitteenä määräävän markkina-aseman määrittämisessä¹⁷³.

Markkinavoiman muodostumiseen vaikuttavia tekijöitä on lukuisia. Taloustieteessä markkinavoiman suuruuteen on katsottu vaikuttavan muun muassa tarjoajien vähäinen määrä ja markkinoille pääsyä rajoittajat seikat, erilaiset kapasiteettirajoitteet sekä toimittajien vaihtamiseen liittyvä työ­läys. Lisäksi asiakkaiden ostokäyttäytymisen merkitys markkinavoiman olemassaolon edellytyksenä on suuri. Markkinavoiman suuruuden mit­tareiksi voidaan asiakkaiden osalta lukea asiakkaiden tarpeiden ja halujen hajonta, os­touskollisuus sekä asiakkaiden tuotetietoisuus. Merkitystä tulee myös antaa yrityksen kyvylle koordinoita markkinakäyttäytymistä.¹⁷⁴

Määräävän markkina-aseman osoittavan markkinaosuuden on oikeuskirjallisuudessa katsottu vaihtelevan 50–100 prosentin välillä¹⁷⁵. Kotimaisessa oikeuskäytännössä 50–60

---

¹⁷⁰ Kuoppamäki 2003, s. 219; Virtanen 2001, s. 146.

¹⁷¹ Komission tiedonanto EUVL C 45, 24.2.2019, s. 10.

¹⁷² Kuoppamäki 2003, s. 227.

¹⁷³ Kuoppamäki 2003, s. 227; Wikberg 2011, s. 71.

¹⁷⁴ Stenborg & Virtanen 2016, s. 345.

¹⁷⁵ Oinonen 2016, s. 33.

prosentin markkinaosuutta on pidetty tavallisesti riittävän suurena¹⁷⁶. Toisaalta taas joillakin hyödykemarkkinoilla alle 50 prosentin markkinaosuuskin voi olla riittävä ja joillakin toisilla alle 55 prosentin markkinaosuuskaan ei välttämättä riitä¹⁷⁷. Lain esitöissä on tuotu esiin, että joissakin tapauksissa 25–50 prosentin markkinaosuus on katsottu riittäväksi osoitukseksi määräävästä markkina-asemasta¹⁷⁸. Tällöin tosin myös muiden tekijöiden tulee vahvistaa yrityksen asemaa¹⁷⁹. Mainitun kaltainen tilanne onkin käytännössä mahdollinen ensiksikin markkinoilla, joilla yrityksen markkinaosuus on suhteellisen pieni, mutta sen kilpailijoiden markkinaosuudet silti sitä merkittävästi alhaisemmat¹⁸⁰. Toiseksi yrityksellä voi suhteellisen pienestä markkinaosuudestaan huolimatta olla määräävä markkina-asema, jos alalle pääsy on huomattavan hankalaa¹⁸¹.

EU:n kilpailuoikeuden osalta komissio on pitänyt alhaista markkinaosuutta tavallisesti luotettavana merkinä merkittävän markkinavoiman puuttumisesta. Komissio on todennut, että määräävää markkina-asemaa voidaan pitää sen kokemuksen mukaan epätodennäköisenä, mikäli yrityksen markkinaosuus on merkityksellisillä markkinoilla vähemmän kuin 40 prosenttia.¹⁸² EU:n oikeuskäytännössä 50 prosentin markkinaosuuden on katsottu muodostavan ennako-odotuksen määräävästä markkina-asemasta¹⁸³. Sen sijaan 40–45 prosentin markkinaosuus on arvioitu riittäväksi sellaisissa tilanteissa, joissa muiden tekijöiden on nähty voimistavan yrityksen markkina-asemaa¹⁸⁴. Poikkeuksellisilla markkinoilla kuitenkin jopa 30 prosentin markkinaosuus voi aikaansaada määräävän markkina-aseman¹⁸⁵. Voidaankin todeta, että yrityksen markkinaosuuden ollessa alle 60 prosenttia saavat muut tekijät korostuneen merkityksen. Painoarvoa annetaan tällöin

---

¹⁷⁶ Kuoppamäki 2018, s. 257.

¹⁷⁷ Oinonen 2016, s. 33.

¹⁷⁸ HE 148/1987, s. 18.

¹⁷⁹ Kuoppamäki 2018, s. 257.

¹⁸⁰ Rissanen & Korah 1991, s. 307.

¹⁸¹ Mentula ja muut 1998, s. 63.

¹⁸² Komission tiedonanto EUVL C 45, 24.2.2019, s. 11.

¹⁸³ Ks. esim. Asia C-457/10 P, AstraZeneca AB ja AstraZeneca plc v. komissio, kohta 176, jossa Euroopan unionin tuomioistuin on todennut, että yli 50 prosentin markkinaosuus on erittäin huomattava markkinaosuus ja näin ollen poikkeuksellisia olosuhteita lukuun ottamatta osoitus määräävästä markkina-asemasta.

¹⁸⁴ Händelin ja muut 2001, s. 117; Kuoppamäki 2018, s. 257.

¹⁸⁵ Stenborg & Virtanen 2016, s. 353.

markkina-aseman lisäksi muun muassa uponneille kustannuksille, mittakaavaeduille, markkinoiden kehitykselle, kilpailijoiden markkinaosuuksille, markkinoille tulon esteille, määräävän markkina-aseman pysyvyydelle sekä asiakkaiden vahvuudelle.¹⁸⁶

Elinkeinonharjoittajien markkinaosuuksien määrittely ja näin ollen myös siitä seuraava määräävän markkina-aseman todentaminen edellyttävät ensin tehtävää merkityksellisten eli relevanttien markkinoiden määrittelyä. Markkinoiden määrittämisellä pyritään löytämään vaihtoehtoiset muut kilpailevat yritykset ensiksikin niiden tuottamien tuotteiden tai palveluiden ja toiseksi alueellisen sijainnin mukaisesti jaoteltuina.¹⁸⁷ Relevanttien markkinoiden kuten määräävän markkina-asemankin määrittely on aina tapauskohtaista. Relevanttien markkinoiden määrittely voidaan tehdä markkinatutkimuksella tai jollakin muulla vastaavalla selvityksellä¹⁸⁸. Markkinatutkimus edellyttää kilpailevien yritysten tuotteiden tai palveluiden selvittämistä. Selvittäminen on kuitenkin usein monimutkaista, sillä markkinoiden rajoja on usein vaikea määrittellä tarkasti. Relevanttien markkinoiden määrittelyn suppeudella tai laajuudella on mahdollista vaikuttaa siihen, kuinka todennäköisesti määräävän markkina-aseman määritelmä täyttyy.¹⁸⁹ Oikeuskirjallisuudessa onkin esitetty näkemys siitä, että kilpailuviranomaiset määrittelevät relevantit markkinat tavallisesti suppeammin kuin yritykset, joiden intresseissä kilpailijoiden määrittely mahdollisimman laaja-alaisesti puolestaan on¹⁹⁰.

Seuraavassa relevantteja markkinoita arvioidaan erikseen relevantteina alueellisina markkinoina ja relevantteina hyödykemarkkinoina, joiden kilpailuolosuhteet eroavat toisistaan. Relevanteilla markkinoilla on lisäksi ajallinen ulottuvuus. Huomiota kiinnitetään sekä mahdollista määräävän markkina-aseman väärinkäyttöä edeltäneeseen että sitä seuraavaan tilanteeseen. Yrityksen tuleekin olla määräävässä markkina-asemassa

---

¹⁸⁶ Määttä 2005, s. 462.

¹⁸⁷ Komission tiedonanto EUVL C 372/5, 9.12.1997, s. 8.

¹⁸⁸ HE 148/1987 vp, s. 18.

¹⁸⁹ Kuoppamäki 2018, s. 264–265.

¹⁹⁰ Oinonen 2016, s. 40.

viimeistään silloin, kun määrävän markkinan väärinkäytön arvioidaan alkaneen. Arvioitavaksi tulee myös määrävän markkina-aseman säilyvyys jatkossa.¹⁹¹

3.2.2 Hyödykemarkkinat

Relevanttien hyödykemarkkinoiden avulla määritellään sellaiset tuotteet ja palvelut, jotka ovat ominaisuuksiensa takia sen verran samankaltaisia, että ne ovat helposti vaihdettavissa tai korvattavissa. Tällöin puhutaankin kysynnän korvattavuudesta. Korvaavina on katsottu lain esitöissä voitavan pitää sellaisia hyödykkeitä, joilla on sama käyttötarkoitus tai laatutaso.¹⁹² Komission tiedonannossa esiin on nostettu edellä mainittujen lisäksi myös samankaltainen hintataso¹⁹³. Hyödykemarkkinoiden määrittelyssä on keskeistä tarkastella hyödykkeitä asiakkaiden näkökulmasta¹⁹⁴. Tarkastelun keskeinen selvityskohta onkin toisin sanoen se, voisiko kuluttaja valita tarkasteltavan hyödykkeen sijaan jonkin korvaavan hyödykkeen¹⁹⁵. Määrittelyssä tulee lisäksi huomioida kuluttajien tottumukset ja markkinoiden erityispiirteet¹⁹⁶. Edellä esitetystä on kyse kysynnän korvattavuudesta. Hyödykemarkkinoiden määrittelyssä voidaan hyödyntää myös tarjonnan korvaavuutta. Tarjonnan korvattavuudella pystytään todentamaan, onko yrityksen kilpailijoilla mahdollisuus lisätä lyhyellä aikavälillä kilpailevien hyödykkeiden valmistusta tai muuttaa jakelureittejään kyetäkseen tuottamaan kilpailevia hyödykkeitä verrattain helposti ilman huomattavia lisäkustannuksia¹⁹⁷. Tarjonnan korvattavuutta ei kuitenkaan pidetä kysynnän korvattavuuteen verrattuna markkinoiden määrittelyn näkökulmasta yhtä tehokkaana, ja sen vuoksi sen voidaan katsoa olevan toissijaista¹⁹⁸.

---

¹⁹¹ Händelin ja muut 2001, s. 117–118.

¹⁹² HE 148/1987, s. 18.

¹⁹³ Komission tiedonanto EUVL C 372/5, 9.12.1997, s. 8.

¹⁹⁴ HE 148/1987, s. 18.

¹⁹⁵ Ojala 2011, s. 100.

¹⁹⁶ Kuoppamäki 2018, s. 266.

¹⁹⁷ Kilpailuviraston tiedonanto yrityskauppavalvonnasta 2011, s. 65–66.

¹⁹⁸ Komission tiedonanto EUVL C 372/5, 9.12.1997, s. 8–10. Oinonen (2016, s. 40) on nostanut esiin tarjonnan korvattavuuden keskeisemmän merkityksen hyödykemarkkinoiden määrittelyn sijaan yrityskauppojen vaikutusten arvioinnissa.

Relevanttien hyödykemarkkinoiden määrittämisen apuna hyödynnetään useita erilaisia taloudellisia analyysejä. Nostan esiin Yhdysvalloista alun perin peräisin olevan ja EU:n kilpailuoikeudessa käytössä olevan niin sanotun hypoteettisen monopolistin testin eli SSNIP¹⁹⁹-testin, joka ei ole laskukaava vaan ennemminkin teoreettinen ajatusmalli. Testin hyödyntämisen tarkoituksena on löytää sellaiset merkitykselliset tuotteet ja maantieteelliset alueet, jotka testissä käytetyn hypoteettisen monopolistin olisi järkevää monopolisoida. Relevanteiksi markkinoiksi määritetään testin tuloksena suppein mahdollinen kyseessä olevien tuotteiden ja maantieteellisten alueiden joukko.²⁰⁰ Näin ollen hyödykemarkkinoiden lisäksi SSNIP-testiä voidaan käyttää apuna myös alueellisten markkinoiden määrittämisessä. Hyödykkeitä pidetään osana samoja hyödykemarkkinoita, mikäli 5–10 prosentin hintojen korotus saisi huomattavan osan asiakkaista vaihtamaan kilpailijan tarjoamaan vaihtoehtoiseen hyödykkeeseen²⁰¹.

SSNIP-testin lisäksi hyödykemarkkinoiden määrittämisessä voidaan hyödyntää hintakorrelaatiota. Kahden samoilta markkinoille kuuluvan hyödykkeen hintataso on tavallisesti ajallisesti yhteneväinen. Mikäli toisen hyödykkeen hinta nousee, myös toisen vastaavan hyödykkeen hinta nousee. Samankaltainen ilmiö tapahtuu vastaavasti hintojen laskiessa. Mitä voimakkaampi hintakorrelaatio on, sitä todennäköisemmin hyödykkeet kuuluvat samoilta markkinoille.²⁰²

3.2.3 Alueelliset markkinat

Relevanteilla alueellisilla markkinoilla kuvataan sellaisia maantieteellisiä markkina-alueita, joissa yrityksen tuotteilla tai palveluilla on tosiasiallisia kilpailijoita tai ainakin riittävä ja uskottava uhka sellaisten olemassaolosta²⁰³. Komission tiedonannossa relevantit

---

¹⁹⁹ SSNIP on lyhenne englanninkielisestä määritelmästä *small but significant and non-transitory increase in price*.

²⁰⁰ Ks. Kilpailuviraston tiedonanto yrityskauppavalvonnasta 2011, s. 66–67 ja komission tiedonanto EUVL C 372/5, 9.12.1997, s. 9.

²⁰¹ Kuoppamäki 2018, s. 267.

²⁰² Kuoppamäki 2003, s. 659.

²⁰³ Oinonen 2016, s. 39.

alueelliset markkinat määritellään alueeksi, jolla toimivat yritykset ovat sitoutuneet tarjoamaan kulloinkin kyseessä olevia hyödykkeitä. Pääsääntö on, että tällaisella maantieteellisellä alueella kilpailuedellytysten on oltava tarpeeksi yhtenäiset. Lisäksi maantieteellisen alueen tulee erota vieressä olevasta alueesta kilpailuedellytysten merkittävien eroavaisuuksien perusteella.²⁰⁴ Relevantti alueellinen markkina-alue voi olla jonkin tuotteen tai palvelun osalta maailmanlaajuinen. Vastaavasti jonkin toisen hyödykkeen markkina-alue saattaa olla maailmanlaajuisen sijaan ainoastaan paikallinen tai alueellinen. Markkina-alueiden koon määräytymissä huomioon otettavia seikkoja ovat esimerkiksi kuljetuksiin liittyvät tekniset seikat sekä kustannukselliset ja oikeudelliset syyt.²⁰⁵

Maantieteellisiä markkinoita on pidetty perinteisesti melko vakaina, sillä kuluttajien ei ole katsottu voivan kovinkaan merkittävästi vaikuttaa siihen, mistä heillä on mahdollisuus hankkia tarvitsemansa hyödykkeet. Tähän vaikuttavat muun muassa erilaiset viennin ja tuonnin rajoitukset, jotka voivat tehdä myynnistä tai ostamisesta kannattamatonta.²⁰⁶ Viime vuosikymmenten aikana tapahtunut globalisaatio on kuitenkin varmasti eittävästi laajentanut monien hyödykkeiden alueellisia markkina-alueita.

Maantieteellisten markkinoiden laajuutta arvioitaessa ensisijaisena lähtökohtana voidaan hyödykemarkkinoiden tavoin pitää kysynnän korvattavuutta²⁰⁷. Arvioinnissa hyödynnetään tavallisesti hyödykkeiden hinnoissa, laadussa tai muissa ominaisuuksissa olevia eroja eri markkina-alueiden välillä²⁰⁸. Komissio on nostanut lisäksi esiin muitakin keskeisiä tekijöitä hyödykemarkkinoiden alueellisessa arvioinnissa. Huomiota tulee kiinnittää erityisesti asiakkaiden ja kilpailijoiden suhtautumiseen hintatason teoreettiseen nousuun arvioinnin kohteena olevalla markkina-alueella, asiakkaiden kulutusmieltymyksiin ja ostotottumuksiin sekä asiakkailta ja yrityksen kilpailijoilla olevaan käsitykseen maantieteellisten markkinoiden rajoista²⁰⁹.

---

²⁰⁴ Komission tiedonanto EUVL C 372/5, 9.12.1997, s. 8.

²⁰⁵ Kuoppamäki 2018, s. 273.

²⁰⁶ Virtanen 2001, s. 140.

²⁰⁷ Virtanen 2001, s. 140.

²⁰⁸ Oinonen 2016, s. 40.

²⁰⁹ Ks. komission tiedonanto EUVL C 372/5, 9.12.1997, s. 13–14.

Kuten todettu, kilpailulain 4.1 §:n 2 kohdan mukaan määrävä markkina-asema voi muodostua tietyillä hyödykemarkkinoilla koko maan laajuiseksi tai käsittää jonkin tietyn alueen. Kilpailuoikeuden näkökulmasta alueellisten markkinoiden määrittämisessä huomionarvoista on, että oikeudellinen sääntely koskee vain kotimaan markkinoita. Näin ollen huolimatta siitä, että yrityksen markkina-asema voidaan arvioida kansallisia markkinoita laajemmaksi, tulee määrävän markkina-aseman kilpailuoikeudellisessa arvioinnissa huomioitavaksi kuitenkin ainoastaan Suomeen rajoittuva markkina-alue.²¹⁰

3.3 Hintatasoon vaikuttaminen elinkeinonharjoittajan intressinä määrävän markkina-aseman saavuttamiseksi ja säilyttämiseksi

Oikeuskäytännössä on katsottu, että määrävä markkina-asema mahdollistaa yritykselle vapauden toimia kilpailusta riippumattomana. Tämä ilmenee määrävässä markkina-asemassa olevalla yrityksellä olevana mahdollisuutena hyödyntää markkinavoimaansa esimerkiksi hintatasoa ohjaamalla ilman, että sen markkinaosuus olennaisesti kutistuu.²¹¹ Elinkeinonharjoittajan intresseinä määrävän markkina-aseman saavuttamiseksi voidaanakin toiminnan vapauden periaatteeseen sisältyvien elinkeinonvapauden ja sopimusvapauden näkökulmista pitää vapautumista kilpailupaineesta hinnoittelun ja sopimusehtojen laatimisen osalta. Saavutettuaan määrävän markkina-aseman yritys pyrkii ylläpitämään saamaansa kilpailuetua voidakseen käyttää sitä hyväkseen mahdollisimman tehokkaasti.²¹² Määrävässä markkina-asemassa oleva yritys pystyy hintatasoon vaikuttamisen lisäksi esimerkiksi kaventamaan tarjoamansa valikoiman laajuutta tai heikentämään hyödykkeen laatua, mikä olisi kannattamatonta yritykselle, jolla ei ole käytössään määrävän markkina-aseman tuomaa toiminnanvapautta.²¹³

---

²¹⁰ Kuoppamäki 2018, s. 274.

²¹¹ KHO:2018:132.

²¹² Mononen 1995, s. 180

²¹³ Stenborg & Virtanen 2016, s. 330.

Kuten edellä on todettu, kilpailulain 4.1 §:n 2 kohdassa määrävän markkina-aseman aineelliseksi edellytykseksi on asetettu tosiasiallinen mahdollisuus hyödykkeen hintatasoon, toimitusehtoihin tai muuhun vastaavaan kilpailuolosuhteeseen vaikuttamiseen. Määrävässä markkina-asemassa olevan yrityksen mahdollisuutta vaikuttaa hintatasoon nimitetään hintavallaksi (*power over price*)²¹⁴. Olennaista on, että kyse on vaikutusmahdollisuudesta, eikä säännöksen edellytyksenä ole, että yrityksen tulee määrätä hinnoista yksin. Hintatasoon vaikuttaessa määrävässä markkina-asemassa olevalla yrityksellä on mahdollisuus ohjata markkinahintojen tai niihin vaikuttavien tekijöiden muodostumista haluamaansa suuntaan. Tällöin määrävässä markkina-asemassa olevan yrityksen kilpailijat ovat pakotettuja noudattamaan samaa hinnoittelutapaa pystyäkseen vastaamaan kilpailuun. Kilpailulainsäädännössä riittäväksi on siis määritetty suhteellinen hinnoitteluvapaus, johon muun muassa Kilpailuneuvosto on ottanut kantaa seuraavalla tavalla.²¹⁵

Kilpailuneuvosto totesi päätöksessään koskien tapausta Neste/SEO²¹⁶, että Nesteellä oli määrävä markkina-asema moottoripolttonesteiden tukkumarkkinoilla suhteessa kaikkiin muihin Suomessa toimiviin polttonesteiden tukkumyyjiin nähden. Tätä johtopäätöstä tuki muun muassa se, että Nesteellä oli vahvan markkina-asemansa perusteella mahdollisuus esimerkiksi asettaa tarvittaessa hintansa sellaiselle tasolle, jolla kilpailevat öljy-yhtiöt eivät pitäneet tuontia liiketaloudellisesti perusteltuna vaihtoehtona. Samoin Kilpailuneuvosto katsoi, että Nesteellä oli suhteellinen hinnoitteluvapaus, kuten määrävässä markkina-asemassa olevalle yritykselle on tyypillistä. Suhteellinen hinnoitteluvapaus merkitsee yhtiölle, että sillä on mahdollisuus ohjata tukkuhintoja ja siten vaikuttaa myös vähittäishintoihin niin, että yhtiön asemaa uhkaava kilpailu tulee tarvittaessa estetyksi tai torjutuksi.

Hintojen korotuksia voidaan pitää kannattavina ainoastaan silloin, kun korotukset nostavat pitkällä aikavälillä yrityksen katetta enemmän kuin yritykselle aiheutuu asiakkaiden menettämisestä seuraavia myyntitappioita²¹⁷. Tällöin asiakkailta ei katsota olevan todellista mahdollisuutta jättää hyödykettä kokonaan hankkimatta tai vaihtaa kilpailevan

---

²¹⁴ Kuoppamäki 2003, s. 246.

²¹⁵ Kuoppamäki 2018, s. 253.

²¹⁶ Kilpailuneuvoston päätös d:o 16/359/93.

²¹⁷ Kuoppamäki 2018, s. 253.

yrityksen hyödykkeeseen. Hintojen korotukset muodostuvat sen sijaan kannattamattomiksi, mikäli asiakasmenetykset osoittautuvat saatuja lisätuloja suuremmiksi.²¹⁸

Määräävän markkina-aseman tavoittelu on liiketoiminnassa yleistä, ja oikeuskirjallisuudessa on katsottu, että määräävän markkina-aseman saavuttaminen on usein seurausta kilpailijoita tehokkaammasta toiminnasta²¹⁹. Samalla määräävässä markkina-asemassa olevaan yritykseen kohdistuu kuitenkin velvollisuuksia ja erityistä sääntelyä, jotka yrityksen tulee ottaa huomioon erityisesti hintapolitiikassaan. Määräävässä markkina-asemassa olevalla yrityksellä on kuitenkin yhtäläinen oikeus puolustaa kaupallisia intressejään hintakilpailuun osallistumalla niin kauan kuin toiminta ei täytä saalistushinnoittelun tai muunkaan määräävän markkina-aseman väärinkäyttötavan tunnusmerkistöä. Saalistushinnoittelun tunnusmerkistöön ja yrityksen oikeuteen puolustaa intressejään palataan jäljempänä luvussa 4.

---

²¹⁸ Kuoppamäki 2018, s. 279.

²¹⁹ Kuoppamäki 2018, s. 292–293.

4 Saalistushinnoittelu määrävän markkina-aseman väärinkäytön perusteena

4.1 Määrävän markkina-aseman väärinkäyttö

Kuten todettu, määrävä markkina-asema ei ole itsessään kilpailulain vastainen, mutta sen väärinkäyttäminen suhteessa kilpailijoihin tai asiakkaisiin ei ole sallittua. Määrävän markkina-aseman väärinkäytön kieltämisen tarkoitus ei olekaan estää määrävässä markkina-asemassa olevan yrityksen kilpailumahdollisuuksia, vaan sen sijaan rajata kilpailulle haitallisina pidettyjä kilpailukeinoja²²⁰. Koska määrävässä markkina-asemassa olevilla yrityksillä on käytössään merkittävä markkinavoima, säännellään niiden toimintaa, kuten esimerkiksi hinnoittelua, kuitenkin huomattavasti muita yrityksiä tiukemmin²²¹.

Määrävän markkina-aseman väärinkäytöstä säädetään kilpailulain 7 §:ssä, jonka mukaisesti yhden tai useamman elinkeinonharjoittajan tai elinkeinonharjoittajien yhteenliittymän määrävän markkina-aseman väärinkäyttö on kiellettyä. Mahdollisina väärinkäyttötapoina on mainitun pykälän 1 momentin 1 kohdassa nostettu esiin kohtuuttomien ostotai myyntihintojen tai muiden kohtuuttomien kauppaehtojen suora tai välillinen määrääminen sekä 2 kohdassa tuotannon, markkinoiden tai teknisen kehityksen rajoittaminen kuluttajien vahingoksi. Määrävän markkina-aseman väärinkäyttöä voi lisäksi olla 3 kohdan mukaan sellaisten erilaisten ehtojen soveltaminen eri kauppakumppanien samankaltaisiin suorituksiin, jotka asettavat kauppakumppanit epäedulliseen kilpailuasetelmaan. Edelleen kilpailulain 7.1 §:n 4 kohdassa määrävän markkina-aseman väärinkäyttönä kielletään asettamasta sopimuksen syntymisen edellytykseksi lisäsuorituksia, joilla ei ole yhteyttä sopimuksen kohteeseen.

---

²²⁰ Stenborg & Virtanen 2016, s. 380.

²²¹ Kuoppamäki 2018, s. 292–293.

Edellä mainituilla kielletyillä väärinkäyttötavoilla halutaan estää markkinavoiman koh-
tuuton hyödyntäminen²²². Huomionarvoista kuitenkin on, etteivät kyseiset väärinkäyttö-
tavat ole ainoita mahdollisia, eivätkä ne näin ollen rajaa muita potentiaalisia väärinkäyt-
tötapoja kilpailulain 7 §:n soveltamisen ulkopuolelle²²³. Lisäksi haluan nostaa esiin tä-
män tutkielman kannalta olennaisena pitämäni seikan siitä, ettei väärinkäyttöarvioin-
nissa ole käytännössä merkityksellistä tutkia, mitä kilpailulain 7 §:n kohdista on rikottu.
Sen sijaan merkitystä on sillä, onko väärinkäyttö estänyt toimivaa ja tehokasta kilpailua
ja lisäksi sillä, miten kilpailu on vaurioitunut.²²⁴

SEUT 102 artiklan mukaan määräävän markkina-aseman väärinkäyttö on kiellettyä EU:n
sisämarkkinoilla tai markkinoiden merkittävällä osalla, mikäli väärinkäyttö on omiaan
vaikuttamaan jäsenvaltioiden välillä käytävään kauppaan eli niin sanottu ja edellä Eu-
rooppaoikeuden vaikutusta kilpailulakiin käsittelevässä luvussa 2.1.2 tarkemmin määri-
tetty kauppavaikutus täytyy. Kuten elinkeinovapautta koskevassa luvussa 2.2.2 on to-
dettu, ovat väärinkäyttötavat yhteneviä kilpailulain 7 §:ssä mainittujen väärinkäyttöta-
pojen kanssa. Kilpailulain määräävän markkina-aseman väärinkäyttöä koskeva kielto-
säännös harmonisoitiinkin EY:n perustamissopimuksen 82 artiklan eli nykyisen SEUT 102
artiklan kanssa vuoden 2004 kilpailunrajoituslain muutossäännöksellä. Suomessa SEUT
102 artiklaa sovelletaan kauppakriteerin täytyessä. Mikäli kriteerin ei katsota täytyvän,
arvioidaan määräävän markkina-aseman väärinkäyttöä kilpailulain 7 §:n nojalla.

Määräävän markkina-aseman väärinkäyttö on käsitteenä objektiivinen²²⁵, eikä kilpailu-
lain 7 §:n mukaisen väärinkäytön vaatimuksena siten ole tahallisuus eikä edes menette-
lyn moraalinen tuomittavuus²²⁶. Yritykseltä ei näin ollen edellytetä todistettavissa olevaa

---

²²² Wikberg 2011, s. 161.

²²³ HE 11/2004 vp, s. 35.

²²⁴ Oinonen 2016, s. 168; Stenborg & Virtanen 2016, s. 358.

²²⁵ EU-oikeuskäytännössä on todettu objektiivisuudella tarkoitettavan määräävässä asemassa olevan yri-
tyksen käyttäytymistä, joka on omiaan vaikuttamaan markkinarakenteeseen markkinoilla, joilla kyseisen
yrityksen olemassaolon vuoksi kilpailuaste on jo ennestään heikentynyt. Lisäksi määräävässä markkina-
asemassa oleva yritys estää voimassa olevan kilpailuasteen pysyvyyden tai sen kehittymisen hyödyntä-
mällä keinoja, joita ei tavallisessa kilpailussa käytetä. Ks. asia 85/76, Hoffman-La Roche v. komissio, s. 376.

²²⁶ Kuoppamäki 2018, s. 292; Wikberg 2011, s. 265.

tarkoituksena määrävän markkina-asemansa hyväksi käyttämiseen²²⁷. Koska kilpailuoikeuden perustana toimii kilpailuprosessin ylläpitäminen, pohjautuu väärinkäytön kieltämiselle kiellettyjen menettelytapojen vahingollisuudesta kilpailun tehokkuudelle²²⁸. Käytännössä määrävän markkina-aseman väärinkäytön tunnistaminen tapahtuu kaksivaiheisesti: ensiksi tulee selvittää määrävän markkina-aseman olemassaolo ja sen jälkeen tehdä väärinkäytön kilpailuoikeudellinen arviointi²²⁹. Prosessi onkin usein varsin hankala, ja apuna joudutaan käyttämään erilaisia monimutkaisia taloudellisia analyysejä, joita olen käynyt tarkemmin läpi relevanttien markkinoiden määrittämisen yhteydessä²³⁰.

Määrävän markkina-aseman väärinkäytön tunnusmerkistön välillä on oikeuskirjallisuudessa tehty jako kahteen yleisesti hyväksytyyn ilmenemistapaan²³¹. Kyseeseen voi tulla ensiksikin tulla poissulkeva väärinkäyttö (*exclusionary abuse*) eli määrävässä markkina-asemassa olevan yrityksen pyrkimys sulkea kilpailijat kokonaan markkinoiden ulkopuolelle tai vähintään hankaloittaa näiden toimintamahdollisuuksia. Toinen määrävän markkina-aseman väärinkäytön päätyyppi on loukkaava väärinkäyttö (*exploitative abuse*), jolla tarkoitetaan kohtuuttomien tai syrjivien ehtojen asettamista asiakkaille. Loukkaavalla väärinkäyttötavalla ei välttämättä pyritä ensisijaisesti vaikuttamaan poissulkevan väärinkäyttötavan tavoin markkinoiden rakenteeseen, mutta menettelyllä voidaan aiheuttaa asiakkaille merkittävää vahinkoa. Huomionarvoista on, että määrävässä markkina-asemassa olevan yrityksen väärinkäyttömenettely rajoittuu harvoin yhteen

---

²²⁷ Oinonen 2016, s. 166.

²²⁸ Kuoppamäki 2018, s. 292; Wikberg 2011, s. 265.

²²⁹ Rissanen & Korah 1991, s. 17.

²³⁰ HE 88/2010 vp, s. 26.

²³¹ Oinonen 2016, s. 168–169; Wikberg 2011, s. 265. Kuoppamäki (2018, s. 292) nostaa lisäksi esiin kolmannen päätyypin, jossa määrävässä markkina-asemassa olevan yrityksenä tarkoituksena on kasvattaa omaa markkinavoimaansa uusilla markkina-alueilla esimerkiksi sitomalla asiakas ostamaan tarvitsemansa hyödykkeen mukana jonkin toisen hyödykkeen. Samalla kilpailijoiden toimintamahdollisuudet kaventuvat. Stenborg ja Virtanen (2016, s. 377) puolestaan esittävät kolmanneksi päätyyppitavaksi kostavan väärinkäytön (*reprisal abuse*), jossa yritys rankaisee kilpailijaansa. Stenborgin ja Virtasen näkemyksen mukaan kostava väärinkäyttötapa on näin ollen samanaikaisesti poissulkeva.

päätapaan, sillä yrityksen kilpailijat voivat olla joillakin markkinoilla sen asiakkaita ja toisilla markkinoilla tilanne saattaa puolestaan olla päinvastainen.²³²

Kuten edellä on todettu, yritys voi väärinkäyttää määräävää markkina-asemaansa joko kilpailijoihinsa tai vaihtoehtoisesti asiakkaisiinsa nähden. Määräävän markkina-aseman väärinkäyttömuotoja ovat muun muassa erilaiset yksinosto- ja alennusjärjestelyt, jälleenmyynti- ja käyttörajoitukset, toimituksista kieltäytyminen, hintasyrjintä, kohtuuttoman korkea hinnoittelu, kielletyt alennuskäytännöt, saalistushinnoittelu ja ristisubventointi. Väärinkäyttömuotojen jakotapa ei ole aina yksiselitteinen, ja muodot voivat esiintyä limittäin tai ne voidaan jakaa kuuluviksi useampaankin kuin yhteen ilmenemistapaan. Seuraavissa luvuissa määräävän markkina-aseman väärinkäyttöä tarkastellaan hinnoittelun osalta. Sen jälkeen analysoidaan tämän tutkielman keskiössä olevan saalistushinnoittelua, jonka avulla määräävässä markkina-asemassa oleva yritys pyrkii sulkemaan kilpailijansa pois markkinoilta.

4.2 Hinnoittelun kohtuuttomuus

Määrässä markkina-asemassa oleva yritys kykenee hinnoittelemaan tuottamansa hyödykkeet kilpailijoistaan riippumatta. Riippumattomuuden on katsottu lain esitöissä voivan antaa määräävässä markkina-asemassa olevalle yritykselle mahdollisuuden käyttää kohtuuttoman korkeaa hinnoittelua tai vaihtoehtoisesti myös hinnoitella hyödykkeensä keinotekoisesti kohtuuttoman alhaisiksi. Mainitun kaltaisilla menettelytavoilla yrityksellä on mahdollisuus estää voimavaroiltaan heikompien yritysten markkinoille pääsy tai vaikeuttaa merkittävästi kilpailijoidensa edellytyksiä kyetä toiminaan markkinoilla.²³³ Kilpailulain 7 §:n 1 momentin 1 kohdassa on näin ollen edellä todetun tavoin kielletty määräävässä markkina-asemassa olevan elinkeinonharjoittajan sopimuksissa, päätöksissä ja

---

²³² Kuoppamäki 2018, s. 291–292; Wikberg 2011, s. 265–266.

²³³ HE 148/1987, s. 23. Lain esitöinä on hyödynnetty vuoden 1992 kilpailunrajoituslakia koskevaa hallituksen esitystä, sillä vaikka määräävän markkina-aseman väärinkäytön kieltävän lainkohdan sanamuoto on kielletyn hinnoittelun osalta muuttunut aikaisemmasta, ei oikeudellisessa arviointitavassa voida katsoa tahtuneen muutosta. Ks. lisää esim. Alkio & Wik 2004, s. 285.

menettelytavoissa käyttämä kohtuuton osto- tai myyntihinnoittelu, joka voi olla suoraa tai välillistä. Kiellettyinä voidaan pitää sekä kohtuuttoman korkeaa että kohtuuttoman matalaa hinnoittelua. Hintatason on katsottava olevan kohtuullinen, mikäli samaan hintatasoon päästäisiin terveissä ja toimivissa kilpailuolosuhteissa.²³⁴

EU:n oikeuskäytännössä ennako-oletuksen määräävän markkina-aseman väärinkäytön olemassaolosta on todettu muodostuvan jo siinä vaiheessa, kun hinnoittelua hyödynnetään oman markkina-aseman vahvistamisessa ja kilpailijoiden poissulkemisessa. Kielletyn hinnoittelun arviointi on kuitenkin aina tapauskohtaista samoin kuin muutkin määräävän markkina-aseman väärinkäytön arviointitilanteet.²³⁵ Kohtuullisuusarviointi on usein sekä kilpailuoikeudellisesti että taloustieteellisesti verrattain hankalaa, sillä tietoa on harvoin valmiiksi saatavilla²³⁶.

Kilpailullisen hintatason ja tuotantomäärätason selvittämisen apuna joudutaankin hyödyntämään erilaisia hypoteettisia määritelmiä ja vertailumittareita. Vertailua voidaan tehdä esimerkiksi kahdella eri samankaltaisella relevantilla markkinoilla olevan yleisen hinnoittelun välillä. Riittävän samankaltaisen vertailukohteen löytyminen saattaa kuitenkin osoittautua käytännössä hyvin vaativaksi.²³⁷ Vertailussa tuleekin ottaa huomioon hyödykkeen vastaavuuden lisäksi myös yritysten erilaiset kustannusrakenteet, jos laadun vaihtelu on huomattava²³⁸. Tilanteissa, joissa määräävässä markkina-asemassa oleva yritys on arvioinnin kohteena olevan hyödykkeen osalta relevanttien markkinoiden ainoa

---

²³⁴ HE 148/1987, s. 27–28. Vanhemmassa oikeuskirjallisuudessa (Mentula ja muut 1998, s. 91 ja Mononen 1995, s. 87) saalistushinnoittelua on katsottu koskevan edellä mainitun kilpailunrajoituslain 7 §:n 1 momentin 4 kohta kielletystä hinnoittelusta. Tuoreemmassa oikeuskirjallisuudessa saalistushinnoittelua ei ole enää suoraan sidottu minkään kilpailulain 7.1 §:n kohdan alle. Käytännössä tällä ei tosin edes edellä todetu tavoin ole merkitystä. Kohtuuttomasta hinnoittelusta puhuttaessa tarkoitetaan usein kohtuuttoman korkeaa (monopoli)hinnoittelua. Tämän luvun otsikoinnissa ja tekstissä hinnoittelun kohtuuttomuudella viitataan kuitenkin yleisesti sekä yli- että alihinnoitteluun, eikä kohtuuttomuutta näin ollen rinnasteta koskemaan pelkästään monopolihinnoittelua, jossa väärinkäytön ilmenemistapa (loukkaava väärinkäyttö) poikkeaa saalistushinnoittelusta (poissulkeva väärinkäyttö).

²³⁵ Ojala 2011, s. 279.

²³⁶ Oinonen 2016, s. 175.

²³⁷ Oinonen 2016, s. 175.

²³⁸ Händelin ja muut 2001, s. 121.

toimija, on vertailua tehtävä vastaavien tai mahdollisimman samankaltaisten hyödykkeiden kanssa²³⁹.

4.3 Saalistushinnoittelu

4.3.1 Määrittely ja tunnusmerkistö

Kilpailulain 7 §:ää ja SEUT 102 artiklaa rikkovalla saalistushinnoittelulla (*predatory pricing*) tarkoitetaan määräävässä markkina-asemassa olevan yrityksen hinnoittelutapaa, jossa yritys hinnoittelee tarjoamansa hyödykkeet niiden tuotantokustannukset alittavaan hintaan aiheuttaakseen kilpailijoille tappioita ja pakottaakseen ne näin ollen poistumaan markkinoilta tai estääkseen uusien kilpailijoiden markkinoille pääsyn voidakseen vahvistaa omaa markkinavoimaansa²⁴⁰. Huomattavaa on, että markkinoille pääsy ei käsitteenä rajoitu ainoastaan markkinoille tuloon, vaan sillä tarkoitetaan lisäksi myös markkinoilla toimimisen edellytyksiä ja toiminnan laajentamista²⁴¹.

Saalistushinnoittelun yleiseen tunnusmerkistöön kuuluvat (1) selektiivinen eli valikoiva hinnanalennus, (2) hintojen laskeminen yritykselle kannattamattomalle tasolle, (3) menettelyn kohdistaminen tiettyyn kilpailijaan ja (4) pyrkimys korvata hinnanalennuksesta aiheutuvat kustannukset kilpailun rajoittumisen aikaansaamalla hyödyllä. Yksinkertaistettuna saalistushinnoittelussa on siis kyse kilpailijat poissulkevasta keinotekoisesta alihinnoittelusta.²⁴² Jotta alihinnoittelu olisi pitkällä aikavälillä kannattavaa ja tuottaisi voittoa, määräävässä markkina-asemassa olevan yrityksen on nostettava hintoja saalistushinnoittelun aloittamisen ylittävälle tasolle suljettuaan kilpailijat pois markkinoilta.

---

²³⁹ Mononen 1995, s. 88.

²⁴⁰ Komission tiedonanto EUVL C 45, 24.2.2019, s. 18. Ks. myös esim. Kuoppamäki 2018, s. 343, Leivo ja muut 2012, s. 603 ja Stenborg & Virtanen 2016, s. 418.

²⁴¹ Stenborg & Virtanen 2016, s. 379.

²⁴² Kuoppamäki 2018, s. 343–344.

Saalistushinnoittelua voidaankin pitää niin sanottua yrityksen tekemänä investointina tulevaisuutta varten.²⁴³

Kuten todettu, saalistushinnoittelu on määräävän markkina-aseman poissulkevaa väärinkäyttöä. Stenborg ja Virtanen käyttävät saalistushinnoittelun kohdalla myös nimitystä haittaava väärinkäyttötapa, jolla he viittaavat pyrkimykseen haitata tai estää kilpailijoiden toimintaedellytyksiä markkinoilla²⁴⁴. Merkityksellistä on, että kielletyssä saalistushinnoittelussa ei kuitenkaan ole kyse ainoastaan kilpailijoiden poissulkemisesta, vaan hinnoittelutavalla vaikutetaan myös muihin sidosryhmiin. Siinä missä kilpailijoiden toimintamahdollisuudet heikkenevät, myös saalistushinnoittelu harjoittavan yrityksen asiakkaiden ja tavarantoimittajien valintamahdollisuudet kapenevat pitkällä ajanjaksolla.²⁴⁵ Hintatason alenemisesta saatu mahdollinen hyöty onkin hetkellinen²⁴⁶.

Yleisesti voidaan sekä poissulkevan että kohtuuttomasti hyödyntävän²⁴⁷ määräävän markkina-aseman väärinkäyttötavan osalta todeta, ettei määräävän markkina-aseman väärinkäytön todentaminen edellytä näyttöä sen enempää kilpailijoiden tosiasiallisesta poissulkemisesta kuin toiminnan haittaamisestakaan. Määräävän markkina-aseman väärinkäytön toteennäyttäminen ei välttämättä vaadi edes kilpailunvastaisen aikomuksen olemassaoloa. Saalistushinnoittelun kaltaista poissulkevaa väärinkäyttöä pidetään kuitenkin toimivan kilpailuprosessin näkökulmasta määräävää markkina-asemaa kohtuuttomasti hyödyntävää väärinkäyttöä haitallisempana. Mikäli määräävässä markkina-asemassa oleva yritys pystyy tehokkaasti estämään kilpailijoiden markkinoille pääsyn, voidaan yrityksen kykyä säilyttää määräävä markkina-asemansa ja ylläpitää lopulta sen turvin kilpailtuja markkinoita korkeampia hintoja pitää hyvin todennäköisenä.²⁴⁸

---

²⁴³ Leivo ja muut 2012, s. 803; Oinonen 2016, s. 182.

²⁴⁴ Stenborg & Virtanen 2016, s. 377.

²⁴⁵ Stenborg & Virtanen 2016, s. 377–378.

²⁴⁶ Oinonen 2016, s. 182.

²⁴⁷ Stenborg & Virtanen (2016, s. 377–378) tarkoittavat määräävän markkina-aseman kohtuuttomalla hyödyntämisellä monopolivoittojen keräämistä hyödykkeen kalliimpaa hintaa, heikompaa laatua tai epäedullisempia sopimusehtoja hyväksikäyttämällä.

²⁴⁸ Stenborg & Virtanen 2016, s. 377–379.

Saalistushinnoittelun kannattavuuden edellytyksenä voidaan pitää saalistushinnoittelua harjoittavan yrityksen riittävän suurta markkinavoimaa, jota hyödyntämällä yrityksellä on taloudellinen mahdollisuus selviytyä alihinnoittelusta kilpailijoitaan paremmin. Lisäksi kannattavuus edellyttää, että pienemmät kilpailijat joutuvat saalistuksen seurauksena poistumaan markkinoilta, minkä jälkeen yritys pystyy korvaamaan saalistushinnoittelusta aiheutuneet kustannukset hintojen nostamisella.²⁴⁹ Oikeuskirjallisuudessa on kannattavuuden erityisenä edellytyksenä korostettu määräävässä markkina-asemassa olevan yrityksen vahvan taloudellisen aseman lisäksi kilpailijoiden markkinoille tulon riittävän korkeaa kynnystä²⁵⁰.

Saalistushinnoittelu on kuitenkin hinnoittelukeinona kallis, ja saalistuksen tavoitteiden toteutuminen usein hyvin epävarmaa. Kilpailijoiden poissulkeminen voi kestää odotettua kauemmin ja aiheuttaa ennakoimattomia lisäkustannuksia.²⁵¹ Lisäksi hintojen korottaminen saalistusta edeltäneelle tai sitä korkeammalle tasolle saattaa aikaansaada jälleen uusien kilpailijoiden tulon markkinoille. Tällöin riskinä on, ettei yritys saa korvattua sille hinnanalennuksesta aiheutuneita kustannuksia, ja saalistus osoittautuu kannattamattomaksi. Toisaalta saalistushinnoittelua on mahdollista hyödyntää myös pienimuotoisemmin niin sanottuna etukäteisenä pelottelukeinona tai vaihtoehtoisesti rangaistuskeinona hintakilpailuun osallistumisesta.²⁵²

4.3.2 Tunnusmerkistön oikeudellinen arviointi

Euroopan komissio on määräävää markkina-asemaa koskevassa tiedoksiannossaan määritellyt kielletyksi saalistushinnoitteluksi menettelyn, jossa määräävässä markkina-asemassa oleva yritys (1) asettaa itsensä tarkoituksellisesti tappiolle tai luopuu voitoista lyhyellä aikavälillä (2) sulkeakseen kilpailijansa pois markkinoilta (3) säilyttääkseen tai

---

²⁴⁹ Kuoppamäki 2018, s. 344.

²⁵⁰ Ks. esim. Kuoppamäki 2018, s. 344 ja Leivo ja muut 2012, s. 803.

²⁵¹ Leivo ja muut 2012, s. 803–804.

²⁵² Kuoppamäki 2018, s. 343–344.

vahvistaakseen näin omaa markkina-asemaansa. Edellä mainittujen kriteerien lisäksi komissio on asettanut kielletyn saalistushinnoittelun tunnusmerkiksi (4) haitan aiheuttamisen kuluttajille.²⁵³

Kuten EU-lainsäädännössä, myös kilpailulaissa saalistushinnoittelun kieltämisen perusta on siis rakennettu sen toimivalle kilpailuprosessille ja edelleen kuluttajille aiheuttamalle potentiaaliselle vahingon vaaralle²⁵⁴. Niin kuin aiemmin on todettu, kilpailulain tarkoituksena on turvata yritystoiminnassa tapahtuva terve ja taloudellinen kilpailu, jotta yritysten ei ole mahdollista vahingoittaa haitallisilla kilpailunrajoituksilla markkinoiden toimintaedellytyksiä. Toisin kuin taloustieteellisessä kirjallisuudessa on katsottu, oikeuskäytännössä²⁵⁵ saalistushinnoittelun todentamisen välttämättömänä kriteerinä ei ole edellytetty, että yrityksen tulisi saada saalistuksesta aiheutuneet kustannukset takaisin ja saalistus osoittautuisi näin ollen taloudellisesti kannattavaksi, vaan saalistuksen kilpailua rajoittavaa vaikutusta on pidetty riittävänä²⁵⁶.

Saalistuksesta aiheutuneita tappioita on sitä vastoin pikemminkin pidetty monopoliase-
man saavuttamisen hintana. Taloustieteellisestä näkökulmasta arvioituna saalistushinnoittelu ei kuitenkaan ole kannattavaa, mikäli saalistuksesta aiheutuvat kustannukset heikentävät määräävässä markkina-asemassa olevan yrityksen asemaa, eikä yritys onnistu korvaamaan hinnanalennuksesta aiheutuneita kustannuksia kilpailun rajoittumisen aikaansaamalla hyödyllä.²⁵⁷ Näin ollen saalistushinnoittelun oikeudellisten arviointiperusteiden ei tule olla myöskään liian matalia, jottei tehottomia yrityksiä suojata

---

²⁵³ Komission tiedonanto EUVL C 45, 24.2.2019, s. 18.

²⁵⁴ Kuoppamäki 2018, s. 345; Oinonen 2016, s. 182.

²⁵⁵ Ks. esim. C-333/94 Tetra Pak International SA v. komissio, kohta 44, jossa Euroopan unionin tuomioistuimien katsoi, ettei kyseessä olevaan tapaukseen liittyvistä muista olosuhteista pääteltynä ollut tarkoituksenmukaisena vaatia lisänäyttönä Tetra Pakia osoittamaan, että sillä oli todellinen mahdollisuus saada saalistamalla aiheutuneet tappionsa takaisin. Tuomioistuimien totesi lisäksi, että tavoitteena olevan tehokkaan ja toimivan kilpailun ylläpitämiseksi ei voida odottaa, että tällainen toimintatapa todella johtaisi kilpailijoiden todelliseen syrjäyttämiseen, vaan pelkkä vaaran olemassaolo on riittävä. Euroopan unionin yleinen tuomioistuin katsoi myös asian T-340/03 France Télécom SA v. komissio kohdassa 113, ettei tappioiden takaisin saamisen osoittaminen ole ollut ennakoedellytys saalistushinnoittelun todentamiselle.

²⁵⁶ Kuoppamäki 2018, s. 345.

²⁵⁷ Stenborg & Virtanen 2016, s. 421.

kielletyksi katsotun saalistushinnoittelun nojalla tarpeettomasti²⁵⁸. Käytännössä saalistushinnoittelusta tuomitaan kuitenkin harvoin²⁵⁹. Suomessa merkittävin saalistushinnoittelua koskeva ratkaisu on korkeimman hallinto-oikeuden vuoden 2016 lopussa asiassa KHO:2016:221 antama päätös, jossa se katsoi Valion syyllistyneen saalistushinnoitteluun perusmaitomarkkinoilla.

Korkein hallinto-oikeus piti voimassa markkinaoikeuden päätöksen²⁶⁰, jossa se katsoi Valion syyllistyneen saalistushinnoitteluun ja määräsi sille 70 miljoonan euron seuraamusmaksun. Korkein hallinto-oikeus katsoi KKV:n ja markkinaoikeuden tavoin, että Valio oli ollut merkityksellisenä ajanjaksona määräävässä markkina-asemassa perusmaitojen valmistuksen ja tukkumyynnin markkinoilla Suomessa. Arvioinnin kannalta relevantit alueelliset markkinat olivat Suomen laajuiset. Valion osuus perusmaitojen myynnistä oli koko tarkasteluajan ajan yli 50 prosenttia, ja Valio oli vuosittain hankkinut noin 86 prosenttia kaikesta Suomessa tuotetusta raakamaidosta. Tarkastelujakson aikana Valion perusmaitoliiketoiminnassa valmistamien maitojen keskimääräinen hinta oli 30 kuukauden ajan alittanut liiketoiminnan keskimääräiset muuttuvat kustannukset.

Valion ylimmän johdon laatimat asiakirjat ja sähköpostikeskustelut osoittivat, että saalistushinnoittelusta oli tehty yksityiskohtainen suunnitelma. Valion ylin johto oli suunnitellut ja toteuttanut hinnoittelustrategiaa, jonka tarkoituksena oli ollut vähintään yhtiön tärkeimmän kilpailijan, Arlan, syrjäyttäminen kokonaan tai ainakin merkityksellisin osin. Valion hinnoittelustrategian tarkoituksena oli ollut 18 kuukauden aikana saada Arlan aloittama ruotsalaisen raakamaidon maahantuonti loppumaan tai ainakin merkittävästi vähentymään. Lisäksi Valion tarkoituksena oli poistaa Arla markkinoilta tai vähintään pienentää sen markkinaosuutta sekä kasvattamaa samalla Valion omaa markkinaosuutta 80 prosenttiin. Perusmaitojen hintaa oli tarkoitus nostaa tavoitteen tultua saavutetuksi. Valio oli ollut tietoinen, että hinnoittelustrategia oli taloudellisesti kestävä sen kilpailijoille, eivätkä nämä pystyisi vastaamaan sen hinnoitteluun.

---

²⁵⁸ Kuoppamäki 2018, s. 345.

²⁵⁹ Stenborg & Virtanen 2016, s. 421.

²⁶⁰ MAO 26.6.2014 nro 467-468/14.

Saalistushinnoittelun oikeudellisen tunnusmerkistön arvioinnin lähtökohdaksi on oikeuskäytännössä tavanomaisesti määritetty niin sanotun AKZO-kriteeristön mukaiset tarkoituksellista tappiota mittaavat ja edellä mainitussa Valiota koskevassa oikeustapauksessa vertailupohjana käytetyt keskimääräiset muuttuvat kustannukset²⁶¹. Keskimääräisiä muuttuvia kustannuksia ovat kustannukset, jotka vaihtelevat valmistusmäärän mukaan²⁶².

Asiassa AKZO Chemie BV v. komissio Euroopan unionin tuomioistuin määrittä kaksiosaisen testin, jonka avulla voidaan todentaa määräävässä markkina-asemassa olevan yrityksen saalistushinnoitteluun syyllistyminen kiinnittämällä huomiota kustannuksiin sekä yrityksen tarkoituksiperiin. Tuomioistuin katsoi ensinnäkin, että hinnoittelu alle keskimääräisten muuttuvien kustannusten on sellaisenaan kiellettyä saalistushinnoittelua.

Tuomioistuin totesi ratkaisussaan, että keskimääräisiä muuttuvia kustannuksia alhaisempia hintoja on pidettävä määräävän markkina-aseman väärinkäyttönä, kun määräävässä markkina-asemassa oleva yritys pyrkii syrjäyttämään kilpailijansa. Tuomioistuin katsoi, ettei määräävässä markkina-asemassa olevalle yritykselle muodostu minkäänlaista etua keskimääräisiä muuttuvia kustannuksia alhaisempien hintojen käyttämisestä, ellei sen tarkoituksena ole nimenomaan syrjäyttää kilpailijansa, minkä jälkeen yritys voi nostaa hintojaan hyväksikäyttäen monopoliasemaansa. Jokainen myyntitapahtuma nimittäin tuottaa yritykselle ainakin muuttuvien yksikkökustannusten osan suuruisen sekä kaikkien valmistettuun yksikköön liittyvien kiinteiden kustannusten menetyksen. Kiinteitä kustannuksia ovat kustannukset, jotka säilyvät muuttumattomina riippumatta valmistetuista määristä.²⁶³

Toiseksi keskimääräiset muuttuvat kustannukset ylittävä, mutta keskimääräiset kokonaiskustannukset alittava hinnoittelu voidaan muiden edellytysten täytyessä katsoa kielletyksi saalistushinnoitteluksi.

---

²⁶¹ C-62/86 AKZO Chemie BV v. komissio ECLI:EU:C: 1991:286, kohta 71.

²⁶² Leivo ja muut 2012, s. 805; Oinonen 2016, s. 182.

²⁶³ C-62/86 AKZO Chemie BV v. komissio ECLI:EU:C: 1991:286, kohta 71.

Tuomioistuimen mukaan kiellettyä saalistushinnoittelua on myös keskimääräisten muuttuvien kustannusten ylittävä ja keskimääräiset kokonaiskustannukset alittava hinnoittelu, mikäli voidaan osoittaa, että määräävässä markkina-asemassa oleva yritys on pyrkinyt syrjäyttämään toiminnallaan kilpailijansa. Tällaisella hinnoittelulla voidaan markkinoilta poistaa yrityksiä, jotka ovat ehkä yhtä tehokkaita kuin määräävässä markkina-asemassa oleva yritys, mutta eivät kuitenkaan selviydy taloudellisilta voimavaroiltaan yhtä hyvin kilpailutilanteesta, johon kielletty hinnoittelu ajaa ne.²⁶⁴

Oikeudellisen tunnusmerkistön arvioinnin lähtökohtana voidaan käyttää keskimääräisten muuttuvien kustannusten lisäksi myös komission myöhemmin vuoden 2009 tiedonannossaan esiin nostamia keskimääräisiä vältettävissä olevia kustannuksia²⁶⁵. Keskimääräisten vältettävien kustannusten²⁶⁶ avulla arvioidaan, aiheutuuko tai onko määräävässä markkina-asemassa olevalle yritykselle aiheutunut vältettävissä olevia tappioita. Mikäli yritys hinnoittelee koko tuotantonsa tai sen osan keskimääräisiä vältettävissä olevia kustannuksia alhaisemmaksi, ei sen ole mahdollista saada takaisin kustannuksia, jotka olisi voitu kokonaan välttää olemalla valmistamatta kyseessä olevaa tuotantoa.²⁶⁷

Keskimääräiset muuttuvat kustannukset ja keskimääräiset vältettävissä olevat kustannukset ovat tavallisesti yhtä suuret, koska vain muuttuvia kustannuksia on yleensä mahdollista välttää. Komissio on lisäksi todennut, että muuttuvien keskimääräisten kustannusten ja keskimääräisten vältettävissä olevien kustannusten erotessa toisistaan, pystytään keskimääräisillä vältettävissä olevilla kustannuksilla tarkemmin todentamaan mahdollinen tappiolla myyminen. Esimerkiksi yrityksen tekemistä saalistushinnoittelun harjoittamiseen tarvittavista kapasiteettilajennuksista aiheutuneet kulut eivät nimittäin ilmenisi muuttuvista keskimääräisistä kustannuksista.²⁶⁸

---

²⁶⁴ C-62/86 AKZO Chemie BV v. komissio ECLI:EU:C: 1991:286, kohta 72.

²⁶⁵ Leivo ja muut 2012, s. 805; Oinonen 2016, s. 182.

²⁶⁶ Komission tiedonannon (EUVL C 45, 24.2.2019, s. 13) mukaan keskimääräiset vältettävissä olevat kustannukset muodostuvat sellaisten kustannusten keskiarvosta, jotka yritys olisi voinut välttää, jos se ei olisi lainkaan valmistanut sitä ylimääräisen tuotannon osuutta, johon määräävän markkina-aseman väärinkäyttö on väitetyesti vaikuttanut.

²⁶⁷ Komission tiedonanto EUVL C 45, 24.2.2019, s. 18.

²⁶⁸ Komission tiedonanto EUVL C 45, 24.2.2019, s. 18.

Tarkoituksellisesti tappiolle altistumista tai voitoista luopumista arvioimista varten voidaan keskimääräisten muuttuvien kustannusten tai keskimääräisten vältettävissä olevien kustannusten lisäksi saalistushinnoittelun todentamiseksi selvittää, ovatko yrityksen nettotulot lyhyellä aikavälillä alhaisemmat kuin tulot, jotka yrityksen olisi ollut mahdollista ansaita jotain toista toimintamallia käyttämällä. Yksinkertaistettuna kyse on siis siitä, olisiko määräävässä markkina-asemassa olevalla yrityksellä ollut taloudellisesti järkevää ja toteutettavissa olevaa vaihtoehtoista toimintatapaa käyttämällä mahdollisuus välttää tappiot. Komissio on kuitenkin todennut, ettei yritystä pidä jälkikäteen rangaista tappioista, jos se on toiminut hyvässä uskossa. Yrityksen tulee kuitenkin pystyä näyttämään toteen, että sillä on ollut hyvä syy uskoa hinnoittelunsa kannattavuuteen.²⁶⁹

Saalistushinnoittelun oikeudellisen todentamisen kriteereitä ovat edellä todetun tavoin myös kilpailunvastainen markkinoiden sulkeminen sekä haitan aiheuttaminen kuluttajille. Komissio soveltaa yhtä tehokkaan kilpailijan analyysia eli AEC-testiä²⁷⁰ yhtenä välineenä markkinoiden sulkemisen ja kuluttajien haittaamisen todentamisessa. Komission mukaan yhtä tehokkaiden kilpailijoiden markkinoilta sulkeminen on yleensä mahdollista ainoastaan pitkän aikavälin keskimääräisiä lisäkustannuksia²⁷¹ alhaisemmalla hinnoittelutavalla. Pitkän aikavälin keskimääräiset lisäkustannukset vastaavat edellä käsiteltyjä keskimääräisiä kokonaiskustannuksia silloin, kun yritykset valmistavat yhtä ainoaa tuotetta. Kilpailunvastaisen markkinoiden sulkemisen todentaminen ei kuitenkaan edellytä, että määräävässä markkina-asemassa oleva yritys olisi saanut suljettua kilpailijansa kokonaan markkinoiden ulkopuolelle. Riittävää on, että määräävässä markkina-asemassa

---

²⁶⁹ Komission tiedonanto EUVL C 45, 24.2.2019, s. 19.

²⁷⁰ AEC (as efficient competitor) -testillä pyritään määrittämään, pystyttäisiinkö saalistushinnoittelulla sulkemaan markkinoilta jopa sellainen oletettu kilpailija, joka olisi yhtä tehokas kuin määräävässä markkina-asemassa oleva yritys. Yhtä tehokkaan kilpailijan analyysia varten tarkastellaan yrityksen kustannuksiin ja myyntihintoihin liittyviä taloudellisia tietoja. Analyysin kohteena on ensisijaisesti selvittää, käyttäkö määräävässä markkina-asemassa oleva yritys kustannukset alittavaa hinnoittelutapaa eli myykö se tappiolla. AEC-testin tarkoituksena on siis kartoittaa, pystyisikö määräävässä markkina-asemassa oleva yritys itse selviytymään kilpailutilanteessa, jossa sen kilpailija käyttäisi vastaavaa hinnoittelutapaa. (Ks. lisää komission tiedonanto EUVL C 45, 24.2.2019, s. 14 ja Raitio & Tuominen 2020, s. 760–761.)

²⁷¹ Komission tiedonannon (EUVL C 45, 24.2.2019, s. 13) mukaan pitkän aikavälin keskimääräisinä lisäkustannuksina pidetään kaikkien yritykselle jonkin tietyn tuotteen valmistamisesta aiheutuvien kiinteiden ja muuttuvien kustannusten keskiarvoa.

olevan yrityksen kilpailijat ovat pakotettuja noudattamaan sen hinnoittelutapaa, jolloin kova kilpailu ei ole käytännössä mahdollista.²⁷²

Kuten edellä esitetyistä kriteereistä on pääteltävissä, sallitun hintakilpailun ja kielletyn saalistushinnoittelun erottaminen toisistaan on käytännössä usein varsin hankalaa. Hinnanalennukset ovat tavallisesti osa normaalia ja toimivaa kilpailua, eikä niitä ole pidettävä kiellettyinä ainoastaan sen takia, etteivät kilpailijat välttämättä pysty vastaamaan kilpailuun²⁷³. Lisäksi saalistushinnoittelun kilpailuoikeudellisen määrittelyn on katsottu olevan kankea ja kustannuksiin perustuva arviointi on nähty käytännössä hankalasti toteutettavana²⁷⁴. Oikeuskirjallisuudessa on saalistushinnoittelun kustannusten todentamiseen liittyvinä haasteina nostettu esiin aikajänne, jolla kustannuksia ja tuloja arvioidaan. Kustannukset ovat sitä useammin muuttuvia tai vältettävissä olevia, mitä pidempi tarkastelussa valittavaksi käytetty ajanjakso on. Lisäksi oikeuskirjallisuudessa on kiinnitetty huomiota yrityksen pääomakustannusten huomioimiseen sekä tapauskohtaiseen harkintaan siitä, miten kustannukset jaotellaan kiinteisiin, muuttuviin ja vältettävissä oleviin kustannuksiin.²⁷⁵

Kritiikkiä on saanut myös saalistushinnoittelun kilpailuoikeudellisen ja taloustieteellisen näkökulman eroaminen toisistaan. Siinä missä määrävissä markkina-asetuksessa olevan yrityksen kustannukset alittavaa hinnoittelua on pidetty kiellettyinä saalistushinnoitteluna Euroopan unionin tuomioistuimen ratkaisukäytännössä, voisi taloustieteellinen analyysi antaa hinnoittelulle hyväksyttävän perusteen. Kustannusten alittavaa hinnoittelua on mahdollista perustella esimerkiksi tappiollisista hyödykkeistä luopumisella entistä suurempien taloudellisten vahinkojen minimoimiseksi tai uusille markkinoille pyrkimisessä asiakkaiden houkuttelemiseksi.²⁷⁶ Lisäksi kuten jo aiemmin on todettu, saalistusta ei voida pitää määrävissä markkina-asetuksessa olevan yrityksen kannalta taloudellisesti

---

²⁷² Komission tiedonanto EUVL C 45, 24.2.2019, s. 19.

²⁷³ Mentula ja muut 1998, s. 92.

²⁷⁴ Aine 2011, s. 362–363.

²⁷⁵ Ks. lisää Leivo ja muut 2012, s. 817–819.

²⁷⁶ Aine 2011, s. 362–363.

kannattavana, jos yritys ei onnistu vahvistamaan asemaansa ja saamaan saalistuksesta aiheutuneita kustannuksia takaisin²⁷⁷.

4.4 Elinkeinonharjoittajan oikeudet kaupallisten intressiensä suojaamiseksi saalistushinnoittelun näkökulmasta tarkasteltuna

Kielletyn saalistushinnoittelun todentamisessa samoin kuin määräävän markkina-aseman väärinkäyttöarvioinnissa ylipäänsä ydinkysymyksenä on arvioida, milloin määräävässä markkina-asemassa oleva yritys syyllistyy saalistushinnoitteluun ja missä tilanteissa on sitä vastoin kyse sallitusta hintakilpailuista. Kuten aikaisemmin on tullut ilmi, arvioinnin tekeminen on usein todella haastavaa. Myös määräävässä markkina-asemassa olevalla yrityksellä on nimittäin oikeus osallistua hintakilpailuun, jonka toiminnan vapauden periaate mahdollistaa.²⁷⁸ Näin ollen esimerkiksi sen, että resursein taan heikompi yritys ei kykene selviytymään hintakilpailussa tehokkaampaa vastaan ja sulkeutuu markkinoiden ulkopuolelle, ei voida suoraan katsoa ennakoivan toimivan kilpailun heikkenemistä ja kuluttajille aiheutuvia hyvinvointitappioita. Sen sijaan selektiomekanismi, jonka avulla valinta vahvempien ja heikoimpien yritysten välillä suoritetaan, on yksi kilpailuoikeuden keskeisistä rakenneosista²⁷⁹.

Tämän tutkielman tutkimusaiheen kannalta huomionarvoista kuitenkin on, että määräävän markkina-aseman väärinkäytön kieltävä kilpailulain 7 §:n samoin kuin SEUT 102 artikla rajoittavat määräämässä markkina-asemassa olevien elinkeinonharjoittajien toimintavapautta samalla, kun niiden avulla turvataan muille elinkeinonharjoittajille oikeus saada suojaa kilpailua rajoittavilta toimilta tehokkaan kilpailun turvaamiseksi. Määräävässä markkina-asemassa olevalla yrityksellä katsotaankin olevan erityinen vastuu tai velvollisuus markkinoiden toimivuuden ylläpitämisestä.²⁸⁰ Velvollisuuden sisällöstä ei

---

²⁷⁷ Stenborg & Virtanen 2016, s. 421.

²⁷⁸ Oinonen 2016, s. 169.

²⁷⁹ Kuoppamäki 2018, s. 294.

²⁸⁰ Komission tiedonanto EUVL C 45, 24.2.2019, s. 9.

ole esitetty tarkkaa määritelmää sen enempää EU:n kuin kansallisessa kilpailulainsäädännössäkään. Erityisvastuun soveltamisalaa on tulkittu oikeuskäytännössä tapauskohtaisesti, ja se konkretisoituu velvollisuuteen olla rajoittamatta tai vääristämättä kilpailun toimivuutta markkinoilla. Käytännössä määräävässä markkina-asemassa olevan yrityksen ei olekaan mahdollista kilpailla markkinoilla yhtä vapaasti kaikkia kilpailukeinoja käyttäen toisin kuin kilpailijansa, joille samojen kilpailukeinojen hyödyntäminen ei ole kiellettyä.²⁸¹

Erityinen velvollisuus markkinoiden toimivuuden huolehtimisesta koskee siis ainoastaan määräävässä markkina-asemassa olevia yrityksiä. Hinnoittelun kannalta kyse voi olla esimerkiksi vaatimuksesta hinnoitteluperusteiden läpinäkyvyydestä. Määräävässä markkina-asemassa olevan yrityksen, johon kohdistuu epäily saalistushinnoittelusta, tulee kyetä esittämään perusteet hinnoittelulleen riittävän tarkasti, jotta hinnoittelun lainmukaisuutta pystytään tarkastelemaan.²⁸²

Kilpailulainsäädännön vastainen määräävässä markkina-asemassa olevan yrityksen menettely saattaa kuitenkin olla tietyissä tilanteissa oikeutettua, mikäli yritys pystyy esittämään menettelylleen hyväksytyn oikeuttamisperusteen²⁸³. Määräävässä asemassa olevalla yritykselle onkin oikeuskäytännössä annettu oikeus vastata kilpailuun kohtuullisessa määrin. Saalistushinnoittelun näkökulmasta kohtuullisella kilpailuun vastaamisella voitaisiin esimerkiksi tarkoittaa määräävässä markkina-asemassa olevan yrityksen vastaamista pienemmän yrityksen aloittamaan aggressiiviseen hintahintakilpailuun.²⁸⁴ Tällöin keskimääräiset muuttuvat kustannukset tai keskimääräiset vältettävissä olevat kustannukset alittavan hinnoittelun ei välttämättä katsottaisi täyttävän saalistushinnoittelun tunnusmerkistöä²⁸⁵.

---

²⁸¹ Oinonen 2016, s. 169–170.

²⁸² Stenborg & Virtanen 2016, s. 361.

²⁸³ Leivo ja muut 2012, s. 860.

²⁸⁴ Oinonen 2016, s. 170.

²⁸⁵ Leivo ja muut 2012, s. 863.

Asiassa *United Brands v. komissio* Euroopan unionin tuomioistuin totesi ensinnäkin, että määräävässä markkina-asetuksessa olevalla yrityksellä on oikeus suojella kaupallisia intressejään silloin, kun markkina-tilanne niitä uhkaa. Intressien suojaamiseksi yritys voi toteuttaa kohtuullisissa määrin katsomiaan toimenpiteitä. Tällaisten toimenpiteiden harjoittamista ei voida kuitenkaan tuomioistuimen mukaan hyväksyä silloin, kun yrityksen nimenomaisena tarkoituksena on määräävän markkina-asetuksen vahvistaminen ja sen väärinkäyttö. Näin ollen tuomioistuin linjasi, että tappiollinen myynti voi tietyissä tilanteissa olla sallittua, mikäli sillä ei nimenomaisesti pyritä markkinaolosuhteiden väärentämiseen määräävää markkina-asetusta hyväksikäyttäen ja samalla sitä vahvistaen.²⁸⁶

Kuten erityisen vastuun myös kohtuullisuuden arviointi tulee aina tehdä jokaisessa tapauksessa erikseen. Oikeuskäytännössä on katsottu, että ehdotonta hyväksyttävyyttä hinnoittelun mukauttamiselle ei ole.²⁸⁷

Tuomioistuin katsoi lisäksi, että kaupallisen vastatoimen ollessa hyväksyttävä, se tulee kuitenkin toteuttaa oikeassa suhteessa asetettuun uhkaan nähden. Lisäksi huomioon tulee ottaa yritysten välinen taloudellinen asema.²⁸⁸

Kilpailun vastaiseksi muuten katsottavan menettelyn oikeuttamisperusteena on mahdollista tulla kyseeseen myös menettelyn objektiivinen välttämättömyys tai tehokkuuspuolustus, jotka määräävässä markkina-asetuksessa olevan yrityksen tulee näyttää toteen. Näyttötaakka on siis määräävässä markkina-asetuksessa olevalla yrityksellä itsellään. Tehokkuuspuolustuksella tarkoitetaan menettelystä kilpailulle syntyviä huomattavia tehokkuusetuja, jotka voidaan arvioida kuluttajille mahdollisesti aiheutuvia kilpailuvastaisia vaikutuksia suuremmiksi.²⁸⁹ Tällöin sinänsä kielletyn menettelyn tehokkuusetujen voidaan katsoa ylittävän menettelystä aiheutuneet haitat. Tehokkuuspuolustuksen hyväksyminen arvioinnissa tehdäänkin punnintaa menettelyn haittojen ja tehokkuuden aikaansaamien hyötyjen välillä.²⁹⁰ Objektiivinen välttämättömyys puolestaan ilmenee

---

²⁸⁶ Asia 27/76, *United Brands v. komissio* (ECLI:EU:C:1978:22), kohta 189.

²⁸⁷ Ks. esim. asia C-202/07 *France Télécom SA v. komissio* (ECLI:EU:C:2009:214), kohta 37.

²⁸⁸ Asia 27/76, *United Brands v. komissio* (ECLI:EU:C:1978:22), kohta 190.

²⁸⁹ Komission tiedonanto EUVL C 45, 24.2.2019, s. 14.

²⁹⁰ Oinonen 2016, s.191–192.

tavallisesti tilanteissa, joissa on kyse hyödykkeeseen liittyvistä terveys- tai turvallisuusominaisuuksista²⁹¹.

Kuten luvussa 4.3.2 on todettu, saalistushinnoittelun tunnusmerkistön oikeudellisen arvioinnin edellytyksenä ei ole saalistushinnoittelusta saatavien kustannusten takaisinsaaminen. Saalistushinnoittelun ei tavallisesta uskotakaan synnyttävän määräävässä markkina-asemassa olevalle yritykselle tehokkuusetuja. Määräävässä markkina-asemassa oleva yritys voi kuitenkin vedota alhaisen hinnoittelun mahdollistavan sille markkinoiden laajentamista edesauttavia mittakaava- tai tehokkuusetuja. Yrityksen tulee tällöin näyttää kokonaisarvioinnissa toteen, että kaikki seuraavista neljästä kriteeristä täyttyvät. Sen on ensinnäkin pystyttävä osoittamaan, että (1) valitusta menettelytavasta aiheutuu todennäköisesti teknistä tai taloudellista tehokkuutta ja (2) menettely on välttämätön tehokkuusetujen saavuttamiseksi.²⁹²

Valio-tapauksessa²⁹³ korkein hallinto-oikeus arvioi, oliko Valiolla oikeuttamisperuste tehokkuuspuolustukseen vetoamiselle vai ei. Arvioinnissa otettiin huomioon ensinnäkin, että Valion muuttuvat kustannukset alittava hinnoittelu oli kestänyt lähes kolme vuotta eikä kyse siten ollut ollut hetkellisestä muuttuvat kustannukset alittavasta hinnoittelusta. Toiseksi Valion muuttuvat kustannukset alittavaa hinnoittelua perusmaitojen markkinoilla ei pidetty sallittuna siinäkään tapauksessa, että yhtiö pystyisi kasvattamaan tuottojaan toisilla markkinoilla vilpillisen menettelynsä takia. Kolmanneksi perusmaitojen myymisellä alle muuttuvien kustannusten ei ollut epäsuoraa positiivista vaikutusta Valion kokonaistulokseen. Siten Valio ei ollut kyennyt osoittamaan, että se olisi pystynyt sopeuttamaan vastaanottamansa raaka-maidon määrän saalistushinnoittelun aikana. Valio ei ollut myöskään näyttänyt toteen, että alentaessaan perusmaitojen hintoja alle muuttuvien kustannusten se olisi pyrkinyt maksimoimaan kannattavuutensa, ja sillä olisi siten ollut hyväksyttävä liiketaloudellinen perustelu toiminnalleen.

---

²⁹¹ Komission tiedonanto EUVL C 45, 24.2.2019, s. 14.

²⁹² Komission tiedonanto EUVL C 45, 24.2.2019, s. 14.

²⁹³ KHO 2016:221.

Lisäksi (3) saavuttujen tehokkuusetujen tulee olla kilpailuun ja kuluttajien hyvinvointiin kohdistuvia todennäköisinä pidettäviä kielteisiä vaikutuksia suurempia²⁹⁴. Kuluttajien hyvinvointia lisääviä tehokkuusetuja on tavallisesti pidetty vahvana näyttönä siitä, ettei kyse ole kilpailulainsäädännön vastaisesta kielletystä menettelystä. Tehokkaan kilpailun kieltäminen voisi päinvastoin aiheuttaa haittaa kilpailun toimivuudelle suojaamalla tehotomien yritysten toimintamahdollisuuksia.²⁹⁵ Määräävässä markkina-asemassa olevan yrityksen on tehokkuuspuolustukseen vedotessaan pystyttävä myös osoittamaan, ettei (4) yrityksen menettely hävitä tehokasta kilpailua pakottamalla kilpailijat poistumaan markkinoilta tai estämällä kilpailijoiden alalle pääsyn²⁹⁶.

Lisäksi oli huomioitava, että jokaisen valmistetun tuotteen kasvattaessa Valiolle syntyviä tappioita, sen yhtä tehokkaat kilpailijatkaan eivät pystyneet toimimaan kannattavasti markkinoilla ja olivat vaarassa sulkeutua niiden ulkopuolelle. Pelkästään edellä mainitulla perusteella jäi täyttymättä tehokkuuspuolustukseen vetoamisen neljäs edellytys siitä, ettei menettelyllä poisteta toimivaa kilpailua hävittämällä kaikki tosiasiallisen tai mahdollisen kilpailun olemassa olevat lähteet tai ainakin suurin osa niistä.

Näin ollen korkein hallinto-oikeus katsoi päätöksessään, ettei tapauksessa ole todettavissa, että muuttuvat kustannukset alittavasta hinnoittelusta huolimatta yhtiön hinnoittelun tarkoituksena olisi ollut muu kuin kilpailijoiden syrjäyttäminen tai, että menettelyllä olisi ollut kilpailuoikeudellinen oikeuttamisperuste. Valio oli asettanut hintansa tasolle, jolla yhtiö oli arvioinut saavansa kilpailijoidensa toiminnan muuttumaan raskaasti tappiolliseksi. Valion tavoitteeksi asettama 80 prosentin markkinaosuus olisi myös käytännössä ollut mahdollista saavuttaa ainoastaan siten, että yhtiön kilpailijoiden markkinaosuudet olisivat olennaisesti pienentyneet. Kilpailijat olisivat Valion menettelyn seurauksena ajautuneet kokonaisuuden kannalta arvioituna marginaaliseen asemaan. Näin ollen Valion tarkoituksena oli ollut ainakin yhtiön tärkeimmän kilpailijan Arlan syrjäyttäminen kokonaan tai vähintään merkityksellisin osin. Oikeuttamisperusteen edellytykset eivät siten täyttyneet.²⁹⁷

---

²⁹⁴ Komission tiedonanto EUVL C 45, 24.2.2019, s. 14.

²⁹⁵ Kuoppamäki 2018, s. 18–19.

²⁹⁶ Komission tiedonanto EUVL C 45, 24.2.2019, s. 14.

²⁹⁷ KHO 2016:221.

Yhteenvetona voidaan näin ollen todeta, etteivät tehokkuuspuolustuksena hyväksyttävät tehokkuusedut voi kohdistua ainoastaan määräävässä markkina-asemassa olevaan yritykseen itseensä. Sen sijaan arvioinnissa on keskeistä varmistua, ettei tehokas kilpailu vaarannu. Lisäksi keskeistä on punnita, kuinka suuressa määrin määräävässä markkina-asemassa olevan yrityksen saama tehokkuusetu siirtyy kuluttajien hyödyksi.²⁹⁸

---

²⁹⁸ Oinonen 2016, s. 192.

5 Johtopäätökset

Tämän tutkielman tarkoituksena on ollut tarkastella toiminnan vapauteen sisältyvien vapausperiaatteiden, elinkeinonvapauden ja sopimusvapauden, vaikutusta yrityksen toimintaan. Tutkielman tarkoituksena on ollut lisäksi arvioida, milloin edellä mainittujen vapausperiaatteiden nojalla sallitut ja oikeutetut yrityksen liiketoimenpiteet muuttuvat määräävän markkina-aseman väärinkäytöksi saalistushinnoittelun näkökulmasta tarkasteltuna.

Kilpailuoikeudellisten normien avoimuus ja joustavuus antavat tulkintavapauden lain soveltajalle. Laintulkinnan lähtökohtana ovat kilpailulainsäädännön tavoitteet terveen ja taloudellisen kilpailun turvaamiseksi ja elinkeinonharjoittamisen vapauden suojaamiseksi. Tutkielmasta on nähtävissä, että oikeustaloustieteellisen argumentoinnin ja kilpailulainsäädännön välillä on vahva vuorovaikutussuhde. Taloustieteellisille näkökulmille annetaan painoarvoa kilpailulainsäädännön tulkinnassa. Myös saalistushinnoittelun todentaminen perustuu pitkälti taloustieteellisten mittareiden kuten niin sanotun AKZO-kriteeristön ja tehokkaan kilpailijan analyysin eli AEC-testin varaan.

Kilpailuoikeudellinen ja taloustieteellinen näkökulma saalistushinnoittelun todentamisesta eroavat kuitenkin merkittävästi toisistaan saalistuksen aiheuttamien kustannusten takaisin saamisen osalta. Saalistushinnoittelua ei pidetä taloustieteellisestä näkökulmasta arvioituna kannattavana, jos määräävässä markkina-asemassa oleva yritys ei pysty korvaamaan hinnanalennuksesta aiheutuvia kustannuksia kilpailun rajoittumisen aikaansaamalla hyödyllä²⁹⁹. Saalistushinnoittelu nähdäänkin yleisesti määräävässä markkina-asemassa olevalla yritykselle epävarmana ja kalliina toimintastrategiana³⁰⁰. Saalistushinnoittelun kilpailuoikeudellisessa toteennäyttämässä ei kuitenkaan edellytetä saalistuksen aiheuttamien kustannusten voittamista takaisin³⁰¹. Saalistushinnoittelun toteennäyttäminen on silti vaikeaa, ja oikeuskäytäntöä on erityisesti Suomessa vähän.

---

²⁹⁹ Stenborg & Virtanen 2016, s. 421.

³⁰⁰ Leivo ja muut 2012, s. 803–804.

³⁰¹ Kuoppamäki 2018, s. 345.

Tutkielman johtopäätöksenä voidaan todeta, että toiminnan vapauden periaatteet, elinkeinovapaus ja sopimusvapaus, suojaavat elinkeinonharjoittajan keinoja kilpailupaineeseen vastaamisessa markkinoilla. Määräävän markkina-aseman status puolestaan mahdollistaa kilpailukeinojen mahdollisimman monipuolisen ja tehokkaan hyödyntämisen sekä ainakin osittaisen vapauden kilpailupaineesta hinnoittelun ja sopimusten laatimisen osalta. Vastapainona määräävä markkina-asema kuitenkin asettaa elinkeinonharjoittajalle erityistä vastuuta ja velvollisuuksia markkinoiden toimivuuden ylläpitämisestä³⁰². Oletuksena on, että määräävässä markkina-asemassa olevilla yrityksillä on resursseja järjestää ja huolehtia kilpailustrategioidensa, kuten hinnoittelun, toteuttamisesta kilpailulainsäädännön asettamissa rajoissa. Näin ollen keskimääräiset muuttuvat kustannukset tai keskimääräiset vältettävissä olevat kustannukset alittava hinnoittelu on lainsäädännössä kiellettyä saalistushinnoittelua ainoastaan määräävässä markkina-asemassa olevalle yrityksille siinä missä muiden yritysten on mahdollista hyödyntää alihinnoittelua sallittuna kilpailukeinonaan.

Huolimatta erityisestä velvollisuudesta markkinoiden toimivuudesta huolehtimisesta, myös määräävässä markkina-asemassa olevalla yrityksellä on oikeus osallistua hintakilpailuun ja suojella taloudellisia intressejään, joita toiminnan vapauden periaatteet ohjaavat³⁰³. Pystyäkseen vastaamaan markkinoiden hintakilpailuun kilpailua rajoittamatta määräävässä markkina-asemassa olevilla yrityksillä tulee olla mahdollisimman tarkasti laadittu toimintastrategia sekä yrityksen sisäiset kilpailuoikeudelliset toimintaohjeet. Lisäksi hinnoittelun on oltava riittävän läpinäkyvää sen lainmukaisuuden arvioimiseksi ja saalistushinnoitteluepäilyjen torjumiseksi.

Määräävässä markkina-asemassa olevan yrityksen kilpailulainsäädännön vastaista alihinnoittelua voidaan kuitenkin pitää tietyissä tilanteissa saalistushinnoittelun sijaan oikeutettuna, jos yritys onnistuu esittämään menettelylleen hyväksyttävän

---

³⁰² Komission tiedonanto EUVL C 45, 24.2.2019, s. 9.

³⁰³ Oinonen 2016, s. 169.

oikeuttamisperusteen³⁰⁴. Kohtuullista kilpailuun vastaamista voisi esimerkiksi olla määrävässä markkina-asemassa olevan yrityksen vastaaminen itseään pienemmän yrityksen aloittamaan aggressiiviseen hintakilpailuun³⁰⁵. Kohtuullisen kilpailuun vastaamisen ohella myös tehokkuuspuolustus voidaan lukea määrävässä markkina-asemassa olevan yrityksen oikeuttamisperusteeksi muutoin saalistushinnoitteluna pidettävälle menettelylle. Tehokkuuspuolustuksen toteennäyttäminen on kuitenkin saalistushinnoittelusta epäilylle yritykselle haastavaa, ja tehokkuuspuolustuksen hyväksyminen näin ollen harvinaista, kuten esimerkiksi edellä käsitellystä Valio-tapauksesta on todettavissa. Saalistushinnoittelun ei uskotakaan tuovan määrävässä markkina-asemassa olevalle yritykselle tehokkuusetuja.³⁰⁶

Tutkielmassa havaitaan, että täydellinen markkinoiden vapaus ei ole itseisarvo tai kilpailulainsäädännön pyrkimys. Liiallinen sääntely ja kontrolli saattavat lopulta johtaa kilpailun hiipumiseen elinkeinonharjoittajien toimintamahdollisuuksien kaventuessa markkinoilla. Sen sijaan toiminnan vapauden periaatteiden ja muiden kilpailuoikeudellisten oikeusperiaatteiden mahdollistamat elinkeinonharjoittajan vapausoikeudet edesauttavat kilpailun avaamista yhä useammalle toimijalle, mikä puolestaan ylläpitää markkinatalouden kasvua ja kehittymistä. Tähän johtopäätökseen kiteytyy myös tämän tutkielman johdannossa määritelty kilpailun käsite ja sen yksinomainen pyrkimys yhteiskunnan taloudelliseen ja tiedolliseen kehittymiseen.

Loppupäätelmänä voidaankin todeta, että määrävässä markkina-asemassa olevan yrityksen elinkeinonvapautta, johon lukeutuu saalistushinnoittelun näkökulmasta erityisesti hinnoittelun vapaus, rajoitetaan muiden yritysten elinkeinonvapauden turvaamiseksi. Sääntelyssä ei kuitenkaan ole kyse heikompien ja tehottomimpien kilpailijoiden suojaamisesta, vaan kilpailun suojelemisesta instituutiona ja sitä kautta kuluttajien ja yhteiskunnan yleisen hyvinvoinnin lisäämisestä.

---

³⁰⁴ Leivo ja muut 2012, s. 860.

³⁰⁵ Oinonen 2016, s. 170.

³⁰⁶ Komission tiedonanto EUVL C 45, 24.2.2019, s. 14.

Lähteet

Kirjallisuus

- Aarnio, A. (1978). Mitä lainoppi on? Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Aarnio, A. (1982). Oikeussäännösten tulkinnasta: tutkimus lainopillisen perustelun rationaalisuudesta ja hyväksyttävyydestä. *Juridica*.
- Aarnio, A. (1989). Laintulkinnan teoria: yleisen oikeustieteen oppikirja. Werner Söderström Osakeyhtiö.
- Aarnio, A. (1997). Oikeussäännösten systematisointi ja tulkinta. Teoksessa: Häyhä, J. (toim.): *Minun metodini*, s. 35–56. WSLT.
- Aine, A. (2011). *Kilpailu ja sopimus*. Vammalan kirjapaino Oy.
- Airaksinen, M. & Jauhiainen, J. (2006). Yksityinen elinkeinonharjoittaja. Teoksessa: Mähönen, J., Rissanen, K., Airaksinen, M., Bärlund, J., Castren, M., Harju, I., Jauhiainen, J., Kaisanlahti, T., Kivivuori, A., Kuoppamäki, P., Mähönen, J., Villa, S. & Wilhelmsson, T: *Yritysoikeus*, s. 133–136. WSOYpro.
- Alkio, M. & Wik, C. (2004). *Kilpailuoikeus*. Talentum Media Oy.
- Bork, R. H. (1993). *The Antitrust Paradox: A Policy at War with Itself*. Free Press.
- Dworkin, R. (1987). *Taking Rights Seriously*. Gerald Duckworth & Co. Ltd.
- Hemmo, M. (2003). *Sopimusoikeus I*. Gummerus Kirjapaino Oy.
- Hemmo, M. (2008). *Sopimusoikeuden oppikirja*. Gummerus Kirjapaino Oy.
- Händelin, M., Huopalainen, T., Keturi, K. & Luostarinen, J. (2001). *Kilpailuoikeuden käsikirja*. Oy Edita Ab.
- Kanniainen, V., Määttä, K. & Timonen, P. (1996). Oikeustaloustiede. Teoksessa: Kanniainen, V., & Määttä, K. (toim.): *Näkökulmia oikeustaloustieteeseen*, s. 11–45. *Gaudeamus*.
- Kanniainen, V. (2001). Kilpailupolitiikan taloustiede. Teoksessa: Kanniainen, V. & Määttä, K. (toim.): *Taloustieteellinen näkökulma kilpailuoikeuteen*, s. 1–20. Kauppakaari.
- Kanniainen, V. & Määttä, K. (18.10.2021). *Kartellit teoriassa ja käytännössä*. EDILEX Edita Publishing Oy. Noudettu 6.11.2022 osoitteesta <http://www.edilex.fi/lakikirjasto/8166.pdf>

- Karapuu, H. & Lavapuro, J. (2011). Oikeus työhön ja elinkeinovapaus. Teoksessa: Hallberg, P., Karapuu, P., Ojanen, T., Scheinin, M., Tuori, K. & Viljanen, V-P: Perusoikeudet, luku III, jakso 14. Alma Talent Oy.
- Kekkonen, J. (1987). Merkantilismista liberalismiin. Vammalan kirjapaino Oy.
- Koponen, A. T., Okko, P. & Virtanen, M. (2003). Hyödykemarkkinoiden kilpailullisuuden tutkiminen: teoriasta, menetelmistä ja toteuttamisesta: Turun kauppakorkeakoulun kilpailututkimusraportti. Kirjapaino Grafia Oy.
- Kuoppamäki, P. (2001). Kilpailuoikeuden perusteet. WSOY Lakitieto.
- Kuoppamäki, P. (2003). Markkinavoiman sääntely EY:n ja Suomen kilpailuoikeudessa. Gummerus Kirjapaino Oy.
- Kuoppamäki, P. (2018). Uusi kilpailuoikeus. Alma Talent.
- Leivo, K., Leivo, T., Huimala, H. & Huimala, M. (2012). EU:n ja Suomen kilpailuoikeus. Talentum.
- Länsineva, P. (2002). Perusoikeudet ja varallisuussuhteet. Gummerus Kirjapaino Oy.
- MacCormick, N. (1978). Legal Reasoning and Legal Theory. Oxford: Clarendon Press.
- Mentula, A., Pokela, H. & Saraste, T. (1998). Määräävän markkina-aseman väärinkäyttö kilpailuoikeudessa. Lakimiesliiton kustannus.
- Mononen, M. (1995). Määräävän markkina-aseman väärinkäytön arviointi. Lakimiesliiton kustannus.
- Muukkonen P. J. (1956). Sopimusvapauden käsitteestä. Lakimies 01.01.1956 N:o VI-VII/1956, s. 601–612.
- Mähönen, J. (2001). Kohtuus. Teoksessa: Saarnilehto, A. (toim.): Varallisuus oikeuden kantavat periaatteet, s. 109–129. WSLT.
- Määttä, K. (2001). Taloustieteen hyödyntäminen kilpailunrajoitusten sallittavuutta arvioidessa. Teoksessa: Kanninen, V. & Määttä, K. (toim.): Taloustieteellinen näkökulma kilpailuoikeuteen, s. 51–169. Kauppakaari.
- Määttä, K. (2005). Yritysoikeus yritystoiminnan suunnittelussa. Edita.
- Määttä, T. & Paso, M. (2022). Johdatus oikeudellisen ratkaisun teoriaan. Unigrafia Oy.
- Oinonen, M. (2016). EU:n ja Suomen kilpailuvalvonta. Talentum Pro.
- Ojala, M. (2011). EU-kilpailuoikeus. Edita Publishing Oy.

- Paakkanen, J. (1962). Komparatiivinen statiikka ja kilpailuprosessi. Liiketaloustieteellinen tutkimuslaitos.
- Pöyhönen, J. (1988). Sopimusoikeuden järjestelmä ja sopimusten sovittelu. Vammalan Kirjapaino Oy.
- Pöyhönen, J. (2003). Uusi varallisuus oikeus. Gummerus Kirjapaino Oy.
- Raitio, J. & Tuominen, T. (2020). Euroopan unionin oikeus. Alma Talent Oy.
- Rissanen, K. (1978). Kilpailu ja tavaramerkit. Vammalan kirjapaino Oy.
- Rissanen, K., Tiili, V. & Mäkinen, P. (1990). Markkinaoikeuden perusteet. Lakimiesliiton kustannus.
- Rissanen, K. & Korah, V. (1991). EY:n ja Suomen kilpailuoikeus. Gummerus Kirjapaino Oy.
- Rissanen, K. (2006). Markkinoiden säännöt. Teoksessa: Mähönen, J., Rissanen, K., Airaksinen, M., Bärlund, J., Castren, M., Harju, I., Jauhiainen, J., Kisanlahti, T., Kivivuori, A., Kuoppamäki, P., Mähönen, J., Villa, S. & Wilhelmsson, T: Yritysoikeus, s. 71–87. WSOYpro.
- Saraviita, I. (2005). Suomalainen perusoikeusjärjestelmä. Gummerus Kirjapaino Oy.
- Stenberg, M. & Virtanen, P. (2016). Määräävä markkina-asema ja väärinkäyttö. Teoksessa: Aalto-Setälä, I., Aine, A., Lehto, P., Piekkala, H., Stenberg, M. & Virtanen, P: Kilpailunrajoitukset: Lainsäädäntö käytännössä, s. 326–457. Tietosanoma Oy.
- Timonen, P. (1996). Taloustieteen ja sen tulosten käyttö oikeustutkimuksessa. Teoksessa: Kanninen, V. & Määttä, K. (toim.): Näkökulmia oikeustaloustieteeseen, s. 129–159. Gaudeamus.
- Tolonen, H. (2003). Oikeuslähdeoppi. WSOY Lakitieto.
- Virtanen, P. (2001). Määräävän markkina-aseman kontrollointi. Gummerus Kirjapaino Oy.
- Wikberg, O. (2011). Johdatus kilpailuoikeuteen. Talentum.
- Wikström, K. (2004). Sopimus ja neljäs. Teoksessa: Björne, L., Saarnilehti A., Tammi-Salminen E. & Tuomisto J. (toim.): Omistus, sopimus ja vaihdanta: Juhlakirja Leena Kartiolle, s. 251–259. Gummerus Kirjapaino Oy.
- Ämmälä, T. (2001). Heikomman suoja. Teoksessa: Saarnilehto, A. (toim.): Varallisuus oikeuden kantavat periaatteet, s. 97–109. WSLT.

Virallislähteet

HE 148/1987 vp - Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi kilpailunrajoituksista.

HE 162/1991 vp - Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi kilpailunrajoituksista.

HE 309/1993 vp - Hallituksen esitys eduskunnalle perustuslakien perusoikeussäännösten muuttamisesta.

HE 11/2004 vp - Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi kilpailunrajoituksista annetun lain ja eräiden siihen liittyvien lakien muuttamisesta.

HE 88/2010 vp - Hallituksen esitys eduskunnalle kilpailulaiksi.

Kilpailu- ja hintakomitean mietintö (1987:4). Valtion painatuskeskus.

Kilpailuviraston tiedonanto yrityskauppavalvonnasta: Suuntaviivoja kilpailulain soveltamisesta 1/2011.

Komission tiedonanto: Komission tiedonanto merkityksellisten markkinoiden määritelmästä yhteisön kilpailuoikeuden kannalta (97/C 372/03), EUVL C 372/5, 9.12.1997, s. 5–13.

Komission tiedonanto: Komission tiedonanto Euroopan parlamentille ja neuvostolle – Euroopan sopimusoikeuden yhtenäistäminen – Toimintasuunnitelma (2003/C 63/01), EUVL C 63, 15.3.2003, s. 1–45.

Komission tiedonanto: Suuntaviivat perustamissopimuksen 81 artiklan 3 kohdan soveltamisesta (2004/C 101/08), EUVL C 101, 27.4.2004, s. 97–101.

Komission tiedonanto: Ohjeita komission ensisijaisista täytäntöönpanotavoitteista sovellettaessa EY:n perustamissopimuksen 82 artiklaa yritysten määräävän aseman väärinkäyttöön perustuvaan markkinoiden sulkemiseen (2009/C 45/02), EUVL C 45, 24.2.2019, s. 9–22.

Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen konsolidoitu toisinto, EUVL C 326, 26.10.2012, s. 47–390. (Sopimus Euroopan unionin toiminnasta, SEUT).

Oikeuskäytäntö**Euroopan unionin tuomioistuin**

Asia C-27/76 United Brands v. komissio (ECLI:EU:C:1978:22)

Asia C-85/76 Hoffman-La Roche v. komissio (ECLI:EU:C:1979:36)

Asia C-322/81 Michelin v. komissio (ECLI:EU:C:1983:313)

Asia C-62/86 AKZO Chemie BV v. komissio (ECLI:EU:C:1991:286)

Asia C-333/94 Tetra Pak International SA v. komissio (ECLI:EU:C:1996:436)

Asia C-457/10 P AstraZeneca AB ja AstraZeneca plc v. komissio (ECLI:EU:C:2012:770)

Asia C-202/07 France Télécom SA v. komissio (ECLI:EU:C:2009:214)

Euroopan unionin yleinen tuomioistuin

Asia T-228/97 Irish Sugar plc v. komissio (ECLI:EU:T:1999:246)

Asia T-340/03 France Télécom SA v. komissio (ECLI:EU:T:2007:22)

Kilpailuneuvosto

d:o 16/359/93 (Neste/SEO)

Korkein hallinto-oikeus

KHO 2016:221

KHO 2018:132

Markkinaoikeus

MAO 26.6.2014 nro 467-468/14